مدیریت شهری
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014
۳۳۵-۳۵۸
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۵/۱ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۲/۸/۱

کاربرد نظام زیبایی شناسی برگرفته از قرآن کریم در طراحی شهری

حسن ستاری‌سار بانقلی*- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، تبریز، ایران.

چکیده

هدف پژوهش امکان به‌کارگیری معانی و مفاهیم زیبایی شناسی قران کریم در طراحی شهری است. روش تحقیق مبتنی بر تحلیل متن قرآن کریم با محوریت تفاسیر موجود بوده است. با مطالعه دقیق معانی و مفاهیم زیبایی شناسی متن قرآن کریم در سه محور کلی واژگان و سامانه‌ها و نشانه ها؛ کاربرد آنها در طراحی شهری مورد پیشنهاد قرار گرفته است. واژگان مرتبط با زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم مشتمل بر پنج محور و دوازده واژه؛ سامانه‌های زیبایی مطرح شده در قرآن کریم در سه محور و دوازده سامانه؛ نشانه‌های زیبایی به‌کار رفته در قرآن کریم در بیست و یک محور؛ به شیوه تحلیل متن مورد بررسی قرارگرفته و به تناسب هرکدام پیشنهاداتی برای طراحی شهری ارائه گشته است. به کارگیری معانی و مفاهیم زیبایی شناسی قرآنی در فضاهای شهری، علاوه بر حس زیبایی شناسی منبعث از مفاهیم اسلامی‌در فضاهای زیستی شهری؛ سبب توجه و بازگشت به نظام ارزشی منطبق با هویت اسلامی‌در شهرسازی خواهد گردید. نتایج تحقیق بیانگر پتانسیل کاربردی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی قرآن کریم در طراحی شهری است‌که در پژوهش تحت عنوان «نظام زیبایی شناسی طراحی شهری مبتنی بر قرآن‌کریم»، نام برده شده است.

واژگان کلیدی: زیبایی شناسی، قرآن‌کریم، نظام زیبایی شناسی مبتنی بر قرآن‌کریم، طراحی شهری، شهرسازی اسلامی.

Application of Holy Quran aesthetic aspects in urban designing

Abstract

The research aims to investigate feasibility of application of Holy Quran aesthetic concepts and aspects in urban designing. The research methodology is based on analysis of Quran and interpretations. By studying the aesthetic concepts and aspects in Quran in three categories of terms, semiotics and systems; it is recommended to use these concepts in urban designing. Vocabularies and terms related to aesthetics are mentioned in Quran in five categories involving twelve vocabularies; Quran aesthetic systems consist of three categories and twelve systems; semiotics involve twenty one categories that they have been investigated as text analysis and propositions have been offered for urban designing accordingly. Application of Quran aesthetic concepts and aspects in urban spaces creates aesthetic feeling resulted from Islamic concepts in urban spaces and also it regenerates value systems based on Islamic identity in urban building. The results of this research indicate potential of application of Quran aesthetic concepts in urban designing that is investigated as "urban designing aesthetics based on holy Quran" in this research.

Key words: aesthetics, Quran, Quran based aesthetics discipline, urban design, and Islamic urban design

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۴۳۱۳۴۲۶۹، رایانامه: sattari@iaut.ac.ir

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

مقدمه

خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد (حدیث شماره ۱۱۳۵، میرزایی علی اکبر، ۱۳۸۷، نهج الفصاحه، ص ۲۰۳). شهر می‌بایست نمودهایی از خالق و جلوه هایی از این زیبایی و زیبادوستی را در خود به طور مادی هویدا سازد. بررسی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی در بطن اندیشه اسلامی‌وکنکاش در متن اصیل اسلامی‌قرآن‌کریم برای دست یافتن به مفاهیم و اندیشه‌های پویای قابل استفاده در شهرهای اسلامی‌در دوران معاصر امری ضروری به نظر می‌رسد (ستاری ساربانقلی، ۱۳۸۸). در دوران معاصر انسان در تلاش برای دست یافتن به معنا و مفهوم و هویتی برای زیستن و زیست گاه‌های محیط خویشتن است. در شهرهای مسلمان نیز این مساله به دلیل بحرانهای هویتی و تقابل با مفاهیم مدرن و اندیشه‌های وارداتی بسیار جدی‌تر و آشکارتر می‌تواند مشهود باشد. از طرفی در شهرهای امروز مسلمانان شاهد تلاشهای بسیاری در دست یافتن به مفاهیم متناسب با هویت اصیل اسلامی‌هستیم. از میان مفاهیمی‌که همیشه سعی در راه یافتن و رسیدن به این مفهوم در بستر فضاهای شهری گردیده است؛ مفهوم «زیبایی» و امر زیبا همواره جایگاهی مهم داشته است. این‌که زیبایی در اندیشه اسلامی‌مبتنی بر قرآن‌کریم چه بوده و این مفهوم در شهرهای ما چگونه می‌تواند مورد استفاده قرارگیرد؛ دغدغه اصلی این پژوهش می‌باشد. به دلیل تداوم اندیشه و تفکر اسلامی‌و حضور و ظهور شهرهای عهد اسلامی‌و نیز تلقی آرمان خواهانه اسلام در نگرش به زندگی وکمال خواهی اندیشه اسلامی، می‌باید امکان پذیرش مفاهیم زیبایی شناسانه خاصی در بطن ماهیتی شهرهای اسلامی‌موجود باشد.

شاید هرگز نتوان زیبایی را تعریف‌کرد و به تعریف مشترکی از زیبایی رسید و به قول استاد مطهری «این سوالی است که هنوز احدی به آن جواب نداده است زیبایی چیست ؟ ... ما داریم در دنیا خیلی چیزهاکه انسان وجودش را درک می‌کند ولی نمی‌تواند آن را تعریف کند زیبایی از همین قبیل است» (مطهری، ۱۳۸۵، ص ۸۸). و نیز حرف آناتول فرانس: ما هرگز به درستی نخواهیم دانست که چرا یک شیء زیباست (Anatole,1924,p.176 France). کسی از میان فیلسوفان دوران ما پرسش «زیبایی چیست؟» را مطرح نمی‌کند. امروز نمیتوان تعریفی نهایی و قطعی از زیبایی ارائه کرد (احمدی، ۱۳۸۵، ص ۵۴). به هر حال هر چند شاید توافق کاملی برای تعریف زیبایی شناسی موجود نباشد ولی زیبایی همیشه با تحسین بشر همراه بوده است (McGann, 2004,p717). انگیزه زیبایی شناسی عمیقا در طبیعت انسان جاگرفته و آن را به سادگی نمی‌توان از حیطه پیچیده ذهنی وی‌که وجه تمایز انسان از حیوان است جداکرد (هاسپرز و اسکلاتن، ۱۳۸۰، ص ۸۲).

هدف کلی پژوهش: مطالعه مبانی و مفاهیم زیبایی شناسی از دیدگاه قرآنی، بررسی مبانی و مفاهیم و قابلیت‌های شهرسازی از نقطه نظر زیبایی شناسی قرآنی و در نهایت ارائه راهبردها و راهکارهایی برای ارتقاء کیفی شهر از لحاظ مفاهیم زیبایی شناسی قرآنی در طراحی شهری است.

مقدمه ای بر فهم زیبایی شناسی قرآنی

زیبایی به خدا و تجلیاتش نسبت داده شده است. بار خدایا، بر محمد و خاندانش درود بفرست و مرا در همه حال توفیق ده‌که ذکر جمیل توگویم (حضرت علی بن الحسین، امام چهارم علیه السلام، ۱۳۷۵، الصحیفه‌ی السجادیه‌ی، نیایش بیست و یکم، ص ۱۴۱). فَإِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُ الْجَمَال (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۶۲، ص ۱۲۶). پدیدار شد بر من خدای عزّ و جلّ در زیباترین صورت «رأیت ربی فی احسن صوره» (بقلی شیرازی، ۳۱ :۱۳۶۰ و المیبدی رشیدالدین، ۱۳۳۹، ج ۲، ص ۱۳). مشاهده‌کردم خدای خود را در زیباترین صورتها. «اَللّهم اِنّی اَسْئَلُکَ مِنْ جَمالِکَ بِاجْمَلِهِ وَکُلُّ جَمالِکَ جَمیلٌ، اَللّهُمَّ اِنّی اَسْئَلُکَ بِجَمالِکَ کُلِّهِ»(قمی، ۱۳۶۵، دعای سحر، ص ۲۲۰). خداوندا، جستجو می‌کنم ترا از زیبایی تو در زیباترین گونه ات و تمام مظاهرتو زیباست. خداوندا جستجو میکنم ترا با تمام زیباییهایت. **تجلی زیبایی در تمام هستی مشهود است.** «الّذِیَ أَحْسَنَ کُلَّ شَیَ خَلَقَهُ»(سوره‌ی سجده آیه۷). هرچه را آفرید زیبا آفرید. از طرفی «فَأَیْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ» (سوره‌ی بقره آیه ۱۱۵). به هر سو روکنیدخدا آنجاست. «هُوَ اللهُ الْخالِقُ

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

الْبارِئُ، الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْماءُ الْحُسْنَی» (سوره‌ی حشر آیه‌ی ۲۴). او خداوندی است خالق، آفریننده‌ای بی سابقه، و صورتگری (بی نظیر)، و برای او نامهای زیباست.«از خداوند به عنوان مصوّر تعبیر شده است یعنی خداوند عالم را به بهترین وجه و در زیباترین صورت ممکن آفریده و در آن صوتگری نموده است» (اعوانی، ۱۳۷۵، ص ۳۴۸). **در قرآن نمود زیبایی مطلق و زیبایی نسبی تاکید شده است.** «آفرینش از نظر قرآن کریم با جمال و زیبایی آمیخته است، هم جمال وزیبایی نفسی وهم جمال وزیبایی نسبی» (جوادی آملی، ۱۳۶۹، ص ۲۶). **در قرآن زیبایی معنوی و زیبایی مادی هر دو ذکر شده است.** زیبایی‌های معنوی مانند: «صَبراً جَمیلاً» (سوره‌ی معارج آیه ۵)، «هِجْرَاً جمیلاً» (سوره‌ی مزمل آیه ۱۰)، «فَصَبْرٌ جَمیلٌ» (سوره‌ی یوسف آیه‌ی ۱۸)، «زِینَه فِی قُلُوبِکُمْ» (سوره‌ی حجرات آیه‌ی ۲۴)، «قُولُواْ لِلنّاسِ حُسْناً» (سوره بقره آیه ۸۳) و «اَحْسَنُ الْحَدِیثِ» (سوره زمر آیه ۲۳). بخش دوم زیباییهای مادی نظیر: «حُسْنُهُنَّ» (سوره احزاب آیه ۵۲)، زیبایی زنان، و «کَوَاعِبَ أَتْرَابَاً» (سوره‌ی بناء آیه ۳۳)، «لونها تسر الناظرین» (سوره‌ی بقره آیه ۶۹)، رنگ زیبای آن بینندگان را شاد سازد. «حور» (سوره الرحمن آیه ۷۲) زن چشم سیاه سفیدروی، «حُورعِینٍ» (سوره‌ی دخان آیه ۵۴، سوره‌ی طور آیه۲۰، سوره‌ی واقعه آیه ۲۳). در قرآن مجید در مسائل اقتصادی ومالی هم به زیبایی اشاره شده: «وَلَکُمْ فِیهَا جَمَالٌ حِینَ تُرِیحُونَ» (سوره‌ی نحل آیه ۶). **در قرآن کریم اهمیّت فوق العاده به انسان داده شده و به عنوان زیباترین جلوه‌ها و بالاترین موجود در درک زیبایی، معرفی شده است.** «لَقَدْ خَلَقْنا الْانسانَ فِی اَحْسَنِ تَقْوِیمٍ»(سوره تین آیه ۴)، ما انسان را در زیباترین صورت و نظام آفریدیم. «...وَ صَوَّرَکُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَکُمْ ...» و شما را صورتگری کرد و صورتهایتان را نیکوآراست... (سوره‌ی ۶۴ تغابن آیه‌ی ۳). قرآن مجید چنان احترامی‌برای انسان قائل شده‌که از ملائکه و فرشتگان خواسته شده تا انسان را سجده کنند. خداوند بعد از خلقت انسان از خود تمجید نموده: «تبارک الله احسن الخالقین» (سوره المؤمنون آیه۱۴). در قرآن مجید از قصه یوسف نتیجه می‌شود وقتی خداوند قهرمان داستان خود را مردی با چهره‌ای زیبا انتخاب می‌کند و یا به زیباییهای صوری حوریان بطوردقیق می پردازد، نشانه اهمّیت زیبایی صوری انسانی است (افراسیاب پور، ۱۳۸۰، ص ۶۹). حدیث قدسی: «من طلبنی وجدنی، ومن وجدنی عرفنی و من عرفنی احبّنی و من احبّنی عشقنی و من عشقنی عشقته و من عشقته قتلته فعلَیّ دیته و من علَیّ دیته فانا دیته». هرکه مرا جست، بیافت و هرکه مرا یافت، بشناخت و هرکه مرا بشناخت، به من دل بست و هرکه به من دل بست، عاشقم شد و هرکه عاشقم شد، من عاشقش شدم و هرکه بر او عاشق شدم‌کشتمش و هرکه کشتمش، خونبهایش بر من است و هرکه خونبهایش بر من است، من خونبهای او هستم. و نیز: «بنده‌ی من ... به من نزدیک می‌شود تا اینکه دوستش بدارم و هنگامیکه دوستش داشتم، گوشی که با آن می‌شنود منم، چشمی‌که با آن می‌بیند منم، زبانی‌که با آن سخن می‌گوید، منم، دستی‌که با آن ضربتی می‌زند، منم، پایی که با آن راه می‌رود، منم» (الهجویری، بی تا، ص ۳۲۶). در قرآن کریم **صعود تدریجی سلسله مراتب زیبایی مورد تاکید بوده است.** «یوسف و زلیخا هر دو طالب جمال اند، اما یوسف طالب جمال عقلی است وزلیخا، خواستار جمال حسّی، ...شایدکلمه حَسَن و حسین‌که به معنای زیباست بدلیل آن بوده‌که آن بزرگواران مظهر حُسن وجمال حضرت حق بوده‌اند (ریاضی، ۱۳۶۹، ص ۲۰۶). رسول خدا(ص) فرمود: «انَ للحسین محبه مکنونه فی قلوب المؤمنین» (افراسیاب پور، ۱۳۸۰).

روش تحقیق: این پژوهش از نظر نتایج پژوهش‌کاربردی- توسعه ای، از زمان منطق اجرای پژوهش قیاسی، از نظر فرآیند اجرای پژوهشی کیفی و از نظر هدف پژوهش به حالت توصیفی - تحلیلی بکار رفته است. پژوهش حاضر از دو بخش تشکیل یافته است. بخش اول با استفاده از روش تحلیل محتوا و ابزار مطالعات‌کتابخانه ای به تحلیل مفاهیم زیبایی شناسی در تفکر قرآنی پرداخته شده است. در بخش دوم پژوهش، برای معانی و مفاهیم و اصول حاصله از زیبایی شناسی قرآنی به ارائه راهکارهایی در حیطه طراحی شهری پرداخته شده است.

بخش اول پژوهش بررسی مفاهیم و پدیده‌های زیبایی شناختی و سامانه‌های زیبایی در قرآن کریم می‌باشد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

بررسی نمونه‌های قرانی در محورهای سه گانه زیبایی انسان، زیباییهای طبیعت، و زیباییهای معنوی و اخلاقی به همراه تحلیل واژگان زیبایی، سامانه‌های زیبایی شناسی، به‌کار رفته در متن قرآن کریم به تفضیل در جدول شماره ۱ و ۲ بررسی شده است. این جداول شامل نمونه زیبایی مورد نظر و مصداقها و مفاهیم برگرفته از زیبایی همراه با متن سوره و منبع قرآنی از نظر آیه و سوره مورد بررسی می‌باشد.

جدول ۱. واژگان زیبایی به کار رفته در متن قرآن کریم؛ ماخذ: براساس (ستاری ساربانقلی ۱۳۸۸) و (خرقانی ۱۳۸۷) و پردازش تحقیق مبتنی بر متن قرآن کریم از نگارنده.

مرتبه	واژه	معانی و توضیحات تکمیلی	تکرار	مصداق و آیه متناظر
واژگان محوری زیبایی	**جمال**	انباشتگی و بزرگی فیزیکی؛ زیبایی و حسن در مقابل زشتی و قبح؛ زیبایی بسیار. (سیاح، ۱۳۸۰)	۸ بار: جمال ۱؛ جمیل ۷	زیبایی دامها؛ زیبایی صبر؛ گذشت؛ دوری گزیدن و رها کردن؛ نحل ۱۶ آیه ۶؛ "وَ لَكُمْ فِيها جَمالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَ حِينَ تَسْرَحُونَ". کلمه جمال به معنای زینت و حسن منظر است (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج ۱۲، ص ۳۱۲).
	حسن	شادی آور و دلپسند؛ پسند شده عقل؛ پسند شده نفس؛ پسند شده حس؛ حسنه نعمتی است که انسان را خوشحال کند؛ کمال؛ خوشایند؛ خوب	کاربرد بسیار ۱۹۴ بار ریشه	خوش قرارگاه و مقامی؛ جاودانگی همراه نیکو قرارگاه و منزل پرنعمت؛ نیکی خدایی؛ کار نیکو؛ نکویی زیاده؛ نیکی و افزایش ثواب؛ پذیراشدن با حسن؛ تسلیم خدا و نیکوکاری؛ پیروی دین حق؛ برگزیده شدن به دوستی خداوند؛ فرقان ۲۵ آیه ۷۶؛ قصص ۲۸، آیه ۷۷؛ یونس ۱۰؛ آیه ۲۶، شوری ۴۲، آیه ۲۳؛ آل عمران ۳، آیه ۳۷؛ نساء۴، آیه ۱۲۵
	زینت	زیبایی و زیباسازی؛ زینت نفسانی مانند دانش و اعتقادات خوب؛ زینت جسمانی مانند: قوت، بلند قامتی و تناسب اعضا؛ زینت بیرونی مانند: مال و مقام	مشتقات ۴۶ بار؛ زینت به ۲۰ وجه	زیور ایمان؛ زیور زنان؛ زینت مال؛ زینت لباس؛ زینت دنیا؛ زینت اعمال و مغرور شدن برای کسانیکه ایمان نمی آورند، نمل۲۷ آیه ۴، انفال۸، آیه ۴۸؛ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لهمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُون. معنای زینت دادن عمل این است که، عمل را طوری قرار دهند که آدمی مجذوب و شیفته آن شود (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج ۱۵، ص ۴۸۳).
مرتبه دوم کاربرد	**حلیه**	خوشایند و دلخواه نفس بودن؛ زیبا کردن و آراستن	۹ بار	زیور آراستن بهشتیان و زیورهای دنیوی؛ انسان۷۶ آیه ۲۱؛ زخرف ۴۳ آیه۱۸
	بهجت	زیبایی؛ خوشرنگی؛ خرمی؛ شادی؛ به زیبایی ای اطلاق میشود که بیننده را دلشاد سازد	بهجت ۱ و بهیج ۲ بار	در توصیف رستنی ها آمده است؛ خلق آسمانها و زمین؛ بارش باران؛ باغ ها بهجت انگیز و رویش درختان : سوره نمل ۲۷ آیه ۶۰ کلمه ذات بهجۀ صفت حدائق است، در مجمع البیان گفته: ذات بهجه، یعنی چیزی که دارای منظره‌ای نیکو است که هر کس آن را ببیند مبتهج و خوشحال می‌گردد (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج۱۵، ص ۵۴۴).
	زخرف	زینتی است خوش نما و زرق و برق دار	۴ بار[1]	سخنان خوش ظاهر و با آب و تاب/ خانه های زر و زیور یافته: یونس۱۰ آیه ۲۴؛ انعام۶ آیه ۱۱۲
	تسویل	تسویل آن است که نفس آنچه را خود بر آن اشتیاق دارد بیاراید و زشت را زیبا جلوه گر کند	۴ بار ماضی	آراستن نفس کار بد را فریبکاری نفس، آرزوهای دور و دراز و فریب شیطان یوسف ۱۲ آیه ۱۸ و ۸۳؛ طه۲۰ آیه ۶۹؛ محمد۴۷ آیه۲۵

۱. زخرف ۴ بار در قرآن آمده و نام یکی از سوره‌های کریمه است

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

حوزه زیبایی	حبک	زیبایی؛ آفرینش برابر و یکسان؛ جمع	یک مورد	سوگند به آسمان تو در تو، ذاریات ۵۱ آیه ۷
	تبرج	زینت نمایی زن؛ خروج زن از منزل؛ کلمه «تبرج» به معنای ظاهر شدن در برابر مردم است (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج۱۶، ص ۴۶۳)	یک بار	آشکار نکردن زینتها؛ برپاداشتن نماز و دادن زکات و اطاعت از اولی الامر؛ زدودن آلودگی؛ پاکی و پاکیزگی، احزاب آیه ۳۳
عناصر و ویژگی های زیبایی	نور	النور، الضو؛ روشنایی و روشنی؛ مشکوه: گنجه و طاقچه ای که چراغ در آن واقع شود و نور دهد، مصباح: چراغ و چیز پر نور؛ زجاجه: آبگینه، بلور و شیشه؛ کوکب دری: ستاره پر نور؛ شجره مبارکه: درخت زیتون؛ زیت: روغن زیتون؛ نور علی نور: نور عظیم (سیاح، ۱۳۸۰)	ریشه نور ۱۹۴ بار؛ ترکیب نور ۳۶ بار؛ نور ۱۰ بار	نور در معنای خداوند تبارک و تعالی آمده است.خدا نور آسمانها و زمین است؛ نور به معنی دین اسلام (توبه آیه ۳۲ و صف آیه ۸)؛ به معنای پیامبر اکرم(ص) (مائده آیه ۱۵)؛ هدایت الهی؛ نور ایمان؛ بیان حلال و حرام (اعراف آیه ۱۵۷ و شوری آیه ۵۲ و تغابن آیه ۸)؛ روشنایی روز (انعام آیه ۱)؛ نور در معنای عدل (زمر آیه ۶۹)، مائده آیه ۱۵؛ مائده آیه ۴۴/؛ مائده آیه ۴۶؛ توبه آیه ۳۱، نور آیه ۳۵؛ نور آیه ۳۵، نور آیه ۳۵؛ نور آیه ۴۰، زمر آیه ۲۲؛ صف آیه ۸
	لون	رنگ؛ رنگ های به کاررفته در قرآن کریم به ترتیب زرد و سفید و سیاه و سبز و قرمز می باشد؛ رنگ زرد: اولین رنگ قرآنی و داری خواص منحصر به فرد. رنگ خالص، شادی، سرور، درخشندگی؛ سفید: روشنایی، نور، بشارت، امید، رحمت، درخشنده، لذت بخش، گوارا، توصیف همسران بهشتی، لباس احرام، یکدستی، پاکی؛ سیاه: خشم، تیرگی، جهالت، اندیشه غلط؛ سبز: رنگ لباس بهشتیان، نشانگر طراوت و زندگی، رنگ گیاهان و رنگ طبیعت، ارتباط با آب؛ قرمز: با واژه حمر و همراه رنگ های دیگر؛ رنگ خدایی: صبغه الله، آیه ۱۳۸ سوره بقره	لون ۹ مورد۲	اهمیت رنگ زرد؛ (رنگ میان سفیدی و سیاهی)؛ کاربرد رنگهای گوناگون همراه با گیاه و فضای سبز؛ ارتباط میان هیجان و رنگ زرد؛ رنگ سپید و زرد و سبز؛ سفیدی و سیاهی؛ روشنایی و تاریکی؛ جدایی مردمان با رنگ چهره هایشان؛ رنگ سفید ید بیضا مظهر بشارت و امید و رحمت؛ سبز رنگ لباس بهشتیان؛ سبز همراه سبزه و آب بیانگر حیات و سرزندگی و نشاط؛ ترکیب رنگهای سفید و سیاه و زرد و سبز و قرمز؛ رنگ خدایی رنگ توحید و ایمان؛ رنگ خدایی همراه عبادت و ایمان؛ رنگ خدایی بهترین رنگها؛ بقره ۲ آیه ۶۹؛ نحل آیه ۱۳؛ نحل آیه ۶۹؛ روم آیه ۲۲؛ فاطر آیه ۲۷؛ فاطر آیه ۲۸؛ زمر آیه ۲۱؛ رنگ خدایی: صبغه الله، آیه ۱۳۸ سوره ۲ بقره : صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَ نَحْنُ لَهُ عَبِدُونَ(۱۳۸) (... یعنی می‌فهماند ... یک نوع رنگ خدایی است... و این بهترین رنگ است(علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج۱، ص: ۴۷۳).
	قدر	اندازه چیزی؛ میانه زین؛ سرشانه؛ توانایی؛ توانگری؛ فراخی؛ مقدار؛ ارزش؛ میزان؛ تناسب (سیاح، ۱۳۸۰)	۱۰ بار	زمان مشخص و معین؛ متناسب و اندازه بودن؛ عمل صالح همراه تناسب؛ معین کردن روزی و برافراشتن کوهها و انواع منابع و برکات؛ جاری ساختن چشمه ها همراه آب آسمانها؛ به اندازه توانایی؛ فکر همراه تناسب و قدرا؛ مدت معین و معلوم؛ هدایت همراه قدر و اندازه؛ طه آیه ۴۰؛ سبا آیه ۱۱؛ فصلت آیه ۱۰؛ قمر آیه ۱۲؛ طلاق آیه ۷؛ مدثر آیه ۱۸؛ مدثر آیه ۱۹؛ مدثر آیه ۲۰؛ مرسلات آیه ۲۲؛ اعلی آیه ۳

۲. واژه‌های مربوط به رنگ: زرد ۵ بار با واژه های: صفرا، صفر، مصفرا آمده است. سفید ۱۲ بار با واژه‌های ابیض، بیضا، بیض، ابیضیت، تبیض آمده است. سیاه ۷ بار و در ۶ آیه وجود داردکه ۳ مرتبه همراه رنگ سفید آمده است. سبز: در قرآن کریم کلمات خضر، خضرا، اخضر، مخضره به معنای سبز و نیزکلمه مدهامتان در سوره الرحمن و دیگری احوی در سوره اعلی‌که در مجموع ۱۰ بار در قرآن کلا رنگ سبز آمده است. قرمز: با واژه حمر تنها یک بار در سوره فاطر ۳۵ آیه ۲۷ آمده است (أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ). رنگ خدایی: صبغه الله، سوره بقره آیه ۱۳۸

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

جدول ۲. سامانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

ماخذ: براساس (ستاری سار بانقلی ۱۳۸۸) و (خرقانی ۱۳۸۷) و پردازش تحقیق مبتنی بر متن قرآن کریم از نگارنده.

نمونه زیبایی		مصداقها و مفاهیم برگرفته زیبایی	متن سوره
زیبایی انسان		مراحل آفرینش انسان وچگونگی رشد جنین؛ دمیدن روح؛ حسن خداوند به عنوان آفریننده از سوی دیگر نشانگر حسن انسان به عنوان آفریده است؛ توازن و اعتدال؛ هندسه زیبا و دقیق اندامهای انسان؛ تناسب آفرینش؛ تناسب شگفت قرارگیری واندازه و ترکیب رنگها، توازن؛ زیبایی بعد روحانی و باطنی انسان؛ زیبایی انسان در صورتگری او؛ زیباترین صورت برای انسان؛ توجه به زیبایی انسان؛ اهمیت زیبایی انسان؛ بهترین نظام؛ بازگشت به مرکز و مبدا اصلی؛ زمین+ انسان+ آسمان؛ ساحت زمینی و ساحت آسمانی؛ اهمیت نظام و روزی پاکیزه و طیب؛ تصویرپردازی آفرینش و منزلگاههای آفرینش بشر؛ نظام سلسله مراتبی در خلق و روزی بشر؛ توجه مداوم بشر به خالق هستی؛ تناسب اجزا نسبت به یکدیگر؛ تناسب مجموع اجزابا آن هدفی که به خاطر آن غرض ایجاد شده است؛ اهمیت و ارزش انسان؛ اهمیت و تذکر مداوم به آدمی جهت به یادآوردن خالق.	مومنون۲۳، بخشی از آیه ۱۴: آن گاه نطفه را به صورت علقه درآوردیم. پس آن علقه را مضغه گردانیدیم، و آن گاه مضغه را استخوانهایی ساختیم، بعد استخوانها را با گوشتی پوشانیدیم، تن آدمی هم آلتی است برای جان آدمی (همان، ج ۱۵، ص ۲۷).
			انفطار۸۲، آیات ۶ تا ۸: ای انسان، چه چیز تو را در باره پروردگار بزرگوارت مغرور ساخته؟ (۶) همان کس که تو را آفرید، و [اندام] تو را درست کرد، و [آن گاه] تو را سامان بخشید. (۷) و به هر صورتی که خواست، تو را ترکیب کرد.
			تین۹۵، آیه ۴: [که] براستی انسان را در نیکوترین اعتدال آفریدیم.
			تغابن۶۴، آیه۳: آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و شما را صورتگری کرد و صورتهایتان را نیکو آراست، و فرجام به سوی اوست.
			المومن ۴۰، آیه ۶۴: خدا کسی است که زمین را برای شما قرارگاه ساخت و آسمان را بنایی و شما را صورتگری کرد و صورتهای شما را نیکو نمود
زیبایی طبیعت بیش از ۷۵۰ آیه	**آسمان**	نظاره در آفرینش زیبا؛ میان بر پاساختن و آراستن جدا کرده و هر کدام را مرحله ای از آفرینش لحاظ شده است. نبود نقص و گسست نیز نشانه کمال این آفرینش و زیبایی است؛ اهمیتی ویژه زیبایی با تاکید دوباره و مجدد بر زینت؛ ستارگان با آن عظمت در حکم زینتی برای آسمان اند؛ تعبیرستارگان به چراغ؛ هم زیبایی و هم کارکرد جهت دهی و هدایت؛ تعبیر ستارگان به کاخ؛ تعبیر منزلگاههای خورشید و ماه به کاخ؛ آراستن؛ سوگند خدا؛ سوگند به روشنایی روز؛ سوگند به بامداد؛ توصیف زیبایی های غروب خورشید؛ صحنه پردازی غروب؛ تصویرپردازی صبح (چهره گشودن صبح)؛ توجه و ستایش آسمان با سوگند خوردن؛ توجه به زیباسازی و زیبایی آسمان و فضای آسمان؛ روش نیکو و انتخاب؛ نمودهای عظمت و قدرت لایزال حق؛ نزول آب از آسمان و معرفی آن به عنوان علت زیبایی در روی زمین؛ اهمیت توجه به فضای بالا و آسمان در زیباسازی فضای بصری	ق ۵۰ آیه ۶: مگر به آسمان بالای سرشان ننگریسته‌اند که چگونه آن را ساخته و زینتش داده‌ایم و برای آن هیچ گونه شکافتگی نیست. (۶)
			صافات ۳۷، آیه ۶: ما آسمان این دنیا را به زیور اختران آراستیم. (۶)
			فصلت ۴۱ بخشی از آیه ۱۲: پس آنها را [به صورت] هفت آسمان، در دو هنگام مقرّر داشت و در هر آسمانی کار [مربوط به] آن را وحی فرمود، و آسمانِ [این] دنیا را به چراغها آذین کردیم و [آن را نیک] نگاه داشتیم این است اندازه‌گیریِ آن نیرومند دانا. (۱۲)
			و به یقین، ما در آسمان برجهایی قرار دادیم و آن را برای تماشاگران آراستیم. (۱۶) حجر ۱۵ آیه ۱۶
			ضحی ۹۳ آیه ۱: وَالضُّحَى(۱)
			مدثر ۷۴ آیه ۳۴: وَ الصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ(۳۴) و سوگند به بامداد چون آشکار شود، (۳۴)
			کهف ۱۸ بخشی از آیه ۸۶: تا آن گاه که به غروبگاه خورشید رسید، به نظرش آمد که [خورشید] در چشمه‌ای گِل‌آلود و سیاه غروب می‌کند...

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۲. سامانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	سبزه زار	توجه بیشتر قرآن به زیبایی های روییدنی و نباتی؛ برتری زیبایی نباتی بر زیبایی جمادی؛ پیوسته در حال پویش؛ شادابی، خرمی و زیبایی رنگی؛ استفاده از واژه بهجت در مورد سبزه زارها؛ توجه دادن به آفرینش و زیبایی آسمان؛ رویانیدن گیاهان در زمین پس از گسترانیدن آن و برافراشتن کوههای بلند؛ دشتهای هموار در کنار کوههای بلند زمینه ساز رویش گیاهان؛ تضاد این دو سبب افزون شدن زیبایی شناسی منظر؛ چیدمان روی هم؛ حضور آب در سبزه زار؛ نزول آب از آسمان؛ نخلهای بلند قامت؛ تراکم فضای درختان؛ بارش باران بر سبزه زار؛ تصویرسازی (زنده شدن سرزمین مرده)؛ حضور آب در کنار فضاهای سبز؛ زنده شدن زمین مرده با آب و سبزه و درخت؛ پندآموزی؛ همراه بودن آفرینش و خلق همراه صورتگری و فضای سبز و آب و گیاه؛ حضور آب و سبزی و پستی و بلندی سبب زیبایی زمین است؛ شادی همراه سرسبزی سبزه زار	نمل ۲۷ بخشی از آیه ۶۰: یا آن کسی که آسمانها و زمین را خلق کرد و برای شما آبی از آسمان فرود آورد،پس به وسیله آن، باغهای بهجت انگیز رویاندیم. حج ۲۲ بخشی از آیه ۵: زمین را (در فصل زمستان) خشک و مرده می‌باشد؛ اماهنگامی که آب باران بر آن فرو می‌نشیند، به حرکت درمی‌آید و می‌دهیم و از هر نوع گیاهان زیبا می‌دهید! (۵) ق ۵۰ آیه ۷ تا ۱۱: و زمین را گستردیم و در آن لنگر [آسا کوه] ها فرو افکندیم و در آن از هر گونه جُفت دل‌انگیز رویانیدیم. (۷) برای هر بنده توبه‌کاری بینش‌افزا و پندآموز باشد. (۸) و از آسمان، آبی پر برکت فرود آوردیم، پس بدان باغها و دانه‌های دروکردنی رویانیدیم. (۹) و درختان تناور خرما که خوشه روی هم چیده دارند. (۱۰) برای روزیِ بندگان است، و با آن [آب] سرزمین مرده‌ای را زنده گردانیدیم رستاخیز چنین است. (۱۱)/...آن حسنی ... که مانند گلها و درختان خرم و باغهای سبز دیدنش لذت‌آور است... یعنی چیزی که هر کس با آن اظهار مسرت و خوشحالی می‌کند... (همان، ج۱۸، ص ۵۱۰).
	زیبایی جانداران	حرکت؛ جمال جامعه به استقلال، خودکفایی، تولید و توسعهٔ (دامداری) است. در واقع جمال، استغناء و خودکفایی جامعه است؛ جمال جامعه در حرکت و تلاش است نه رکود و خمود؛ حرکت دسته جمعی نه تک روی	نحل ۱۶ آیه ۶: وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَ حِينَ تَسْرَحُونَ(۶) و در آنها برای شما زیبایی است، آن گاه که [آنها را] از چراگاه برمی‌گردانید، و هنگامی که [آنها را] به چراگاه می‌برید. (۶)
زیبایی های معنوی و اخلاقی	**ایمان**	ایمان دوست داشتنی و زیبا؛ کفر و پلیدی و نافرمانی، از مظاهر زشتی؛ محبوب داشتن ایمان؛ زیبایی ایمان از جانب خداست؛ ارتباط زیبایی ایمان با قلب و دل؛ زیبایی و آراسته شدن دلها	حجرات ۴۹ بخشی از آیه ۷: ...ولی خداوند ایمان را محبوب شما قرار داده و آن را در دلهایتان زینت بخشیده‌ایم، و (به عکس) کفر و فسق و گناه را منفورتان قرار داده است...(۷) خدا ... ایمان را در دلهایتان زینت داده...(همان، ترجمه المیزان، ج۱۸، ص: ۴۶۸)
	گفتار و کردار زیباو سخن زیبا	دعوت به زیبایی در گفتار و کردار؛ ادب زیبا؛ دوری از خشونت و بدزبانی و بدفرجامی؛ سخن زیبا دشمنی و اختلاف افکنی شیطان را ناکارآمد می سازد. سخن موزون؛ سخن زشت ملازم فتنه و فساد؛ سعی در گفتار به شیوه احسن و بهترین نحو؛ تاکید بر زیبایی گفتار و رفتار	بقره ۲ بخشی از آیه ۸۳: ... وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسْناً...(۸۳) و به مردم نیک بگویید (۸۳) اسرا ۱۷ آیه ۵۳: و به بندگانم بگو: «آنچه را که بهتر است بگویند»، که شیطان میانشان را به هم می‌زند، زیرا شیطان همواره برای انسان دشمنی آشکار است. (۵۳)
	رفتار خوب با والدین	امر به رفتار خوب و زیبا با والدین؛ رفتار زیبا مترادف نیکی؛ زیبایی در حسن سلوک در خانواده؛ فضای معنوی در حریم خانواده	وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ... ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند... (۸) عنکبوت ۲۹ بخشی از آیه ۸

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۲. سامانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	صبر	صبر زیبا؛ عدم گله و شکایت؛ راضی بودن به رضای حق (صبرزیباست پس چون زیباست من در برابر این پیشامد صبر پیشه می کنم المیزان علامه طباطبایی)؛ خواهان صبر از خدا؛ التزام نهایی دانایی و حکمت با صبر؛ تاکید بر اینکه عدم صبوری ناشی از هوای نفس است	فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا معارج ۷۰ آیه ۵ یوسف ۱۲ بخشی از آیه ۱۸ و ۸۳: ...فَصَبْرٌ جَمِيلٌ... (۱۸) قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَن يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (۸۳)
	گذشت	گذشت زیبا؛ ارتباط آسمان و زمین و میان آنها با گذشت زیبا؛ تعلیم و تربیت سازنده؛ تطابق با منطق و قواعد زندگی انسانی، پیدایش ذوق و شهود و احساس زیبا جویی آدمی	حجر ۱۵ بخشی از آیه ۸۵: ... پس، از آنها به طرز شایسته‌ای و زیبا صرف‌نظر کن (۸۵) و فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ و... علاوه بر اینکه او را عفو کردم روی خوش هم به او نشان دادم، ... امام علی بن ابی طالب (ع) صفح را به عفو بدون عتاب تفسیر فرموده‌اند (همان، ج۱۲، ص ۲۸۱)
	دوری زیبا	دوری گزیدن زیبا؛ صبر بر گفتار ناپسند؛ شکیبایی؛ هجرت زیبا؛ آگاه ساختن و تحصیل اعتدال روحی	مزمل ۷۳ آیه ۱۰: وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا(۱۰) و بر آنچه می‌گویند شکیبا باش و از آنان با دوری گزیدنی خوش فاصله بگیر. (۱۰)؛ هجر جمیل مخالفت قلبی ... ولی در ظاهر ملایمت ... و مدارات در دعوة الی الحق (طیب، ۱۳۷۸، ج۱۳، ص ۲۵۳).
	طلاق زیبا	خوشی و خرمی؛ عدم خشونت؛ صلح؛ دوری زیبا همراه با ادای مهر؛ تاکید بر ادای مهر؛ روانه کردن زیبا؛ همراهی ایمان با طلاق زیبا؛ زندگی دنیا همراه با زینت آن (نکوهش مادی صرف بودن)؛ همراهی ایمان با حسن رفتار و خوبی حتی در طلاق؛ نکوهش زیبایی مادی در قبال زیبایی معنوی؛ اهمیت بیشتر به زیبایی های معنوی	احزاب ۳۳ آیه ۲۸ و آیه ۴۹: ای پیامبر، به همسرانت بگو: «اگر خواهان زندگی دنیا و زینت آنید، بیایید تا مَهرتان را بدهم و [خوش و] خُرّم شما را رها کنم. (۲۸)..... ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر زنان مؤمن را به نکاح خود درآوردید، آن گاه ...طلاقشان دادید، ... پس مَهْرشان را بدهید و خوش و خرّم آنها را رها کنید. (۴۹)

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

پس از بررسی سامانه‌های زیبایی در قرآن‌کریم و بررسی مصادیق و مفاهیم مرتبط با موضوعات زیبایی انسان و زیبایی طبیعت و زیبایی‌های معنوی و اخلاقی که از بحث‌های حاصل در فضاهای شهری به صورت مصداق‌های مورد نظر نیز میتوان استفاده‌کرد؛ به بررسی نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم در حالت کلی نظیر وحدت، تناسب و توازن، چینش منظم، تنوع و تضاد، گوناگونی رنگ ها، پیراستگی از عیوب و نیز نشانه هایی همچون اثرگذاری معنوی، هدفمندی زیبایی شناسی، ساختار هندسی، همگرایی لفظ و معنا، بهره گیری از آرایش واژگانی متناسب و آرایش واژگانی متضاد، بهره گیری از ساختارهای چند وجهی و چند سطحی و چند لایه در قرآن، همانندی آغاز و پایان، استفاده از ساختاربندی متقارن، بهره‌گیری از تصویرپردازی و نیز مفهوم حیات طیبه در متن قرآن‌کریم پرداخته می‌شود.

در این مرحله بعد از مشخص شدن مبانی و مفاهیم نظام زیبایی شناسی قران کریم، برای تمامی‌محورهای ذکر شده؛ اعم از نظام واژگان، سامانه‌های زیبایی قرآنی، نظام نشانه شناسی زیبایی قرآنی، پیشنهاداتی کاربردی در حیطه طراحی شهری در سه جدول شماره ۴ و ۵ و ۶ ارائه میشود. نتایج تفضیلی بررسی پدیده‌های زیبایی شناسی و سامانه‌های زیبایی در قرآن کریم در محورهای سه‌گانه زیبایی انسان، زیباییهای طبیعت، و زیباییهای معنوی و اخلاقی، برای استفاده در فضاهای شهری؛ در جداول به تفضیل مشخص شده است. این جدول شامل‌کاربردها و مصداقهای زیبایی مورد نظر قرآنی در فضاهای شهری است.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛ ماخذ: براساس (ستاری سارابانقلی ۱۳۸۸) و (خرقانی ۱۳۸۷) و پردازش تحقیق مبتنی بر متن قرآن کریم از نگارنده.

نشانه	توضیح	متن آیه و منبع
خداوند سرچشمه زیبایی ها	جهان بینی توحید محوری؛ استناد هم خوبیها به خداوند؛ هر چه هست از اوست؛ بازگشت همه نیکی ها به خداوند؛ گواه بودن خداوند؛ آزمایش مومنان؛ اوست که تیر می افکند و اوست که می خنداند و می گریاند و می میراند و زنده می کند و اوست که کشتزار می رویاند؛ نظام خلق و آفرینش و پیدایی؛ او سرچشمه همه زیباییها؛ آنچه بر زمین است زینت و زیور و زیبایی زمین است و از سوی خدا؛ زیبایی برای آزمایش؛ زیبایی برای نیکوکاری؛ خداوند خالق و سرچشمه هر چیز؛ بازگشت به سوی او؛ تمامی آفریده های خداوند زیباست؛ زیبایی آفرینش انسان با گل؛ هر آنچه نیکوست و زیبا از آن و سوی اوست؛ خداوند در نام و نشان نیز زیباست؛ خداوند هم در نام زیباست هم در کار؛ خواندن خدا با نامهای زیبا؛ رها کردن غیرخدا (زیبایی های اصیل زیبایی های خدایی است)؛ زیبایی اصیل و واقعی از آن خداست و زیبایی های دیگر عاریتی و باطل است؛ رها کردن زیبایی های باطن و گرویدن به زیبایی های خدایی؛ کیفر طلب زیبایی های غیرخدایی؛ زیبایی آفرینش انسان از گل. در نتیجه زیبایی خلق فضاهای خاکی و کشش و طلب روحی انسان به سمت زیبایی فضاهای مانوس با فطرت اصیل آدمی؛ فطرت آدمی خداگونه است و طالب و دوستدار زیبایی؛ خداوند سرچشمه زیبایی ها	مَّا أَصَابَکَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّهِ وَمَا أَصَابَکَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِکَ وَأَرْسَلْنَاکَ لِلنَّاسِ رَسُولاً وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا: هر چه از خوبیها به تو می‌رسد از جانب خداست و آنچه از بدی به تو می‌رسد از خود توست و تو را به پیامبری برای مردم فرستادیم و گواه بودن خدا بس است (۷۹)؛ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلاء حَسَناً إِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ: و شما آنان را نکشتید بلکه خدا آنان را کشت و چون [ریگ به سوی آنان] افکندی تو نیفکندی بلکه خدا افکند [آری خدا چنین کرد تا کافران را مغلوب کند] و بدین وسیله مؤمنان را به آزمایشی نیکو بیازماید قطعا خدا شنوای داناست (۱۷)؛ وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَکَ وَأَبْکَى: و هم اوست که می‌خنداند و می‌گریاند(۴۳)؛ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا: و هم اوست که می‌میراند و زنده می‌گرداند (۴۴)؛ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا: در حقیقت ما آنچه را که بر زمین است زیوری برای آن قرار دادیم تا آنان را بیازماییم که کدام یک از ایشان نیکوکارترند (۷)؛ ... زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ...... برای هر امتی کردارشان را آراستیم... (۱۰۸)؛ ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ: این استخدا پروردگار شما [که] آفریننده هر چیزی استخدایی جز او نیست پس چگونه [از او] بازگردانیده می‌شوید (۶۲)؛ الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِن طِينٍ: همان کسی که هر چیزی را که آفریده است نیکو آفریده و آفرینش انسان را از گل آغاز کرد (۷)؛ اللّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاء الْحُسْنَى: خدایی که جز او معبودی نیست [و] نامهای نیکو به او اختصاص دارد (۸)/ لِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ: و نامهای نیکو به خدا اختصاص دارد پس او را با آنها بخوانید و کسانی را که در مورد نامهای او به کژی می‌گرایند رها کنید زودا که به [سزای] آنچه انجام می‌دادند کیفر خواهند یافت (۱۸۰) قرآن کریم؛ نساء ۴ — آیه ۷۹/ انفال ۸ — آیه ۱۷؛ نجم ۵۳ — آیه ۴۳ و ۴۴؛ کهف ۱۸ —آیه ۷؛ انعام ۶ — بخشی از آیه ۱۰۸؛ غافر ۴۰ — آیه ۶۲؛ سجده ۳۲ — آیه ۷؛ طه ۲۰ —آیه ۸؛ اعراف ۷ — آیه ۱۸۰
وحدت	نماد یگانگی کردگار؛ نخستین نشانه در شی زیبا؛ دلالت گسترده و قابل انعطاف؛ صفت کمال یا اکتمال ذات وحدانیت آن است؛ وحدت وصف کاملترین واحد یعنی خداوند است؛ همه زمین ملک حضرت حق؛ یگانگی امت اسلامی؛ مفهوم امت؛ خلیفه الله فی الارضه؛ توحید؛ امه واحد؛ مفهوم امت در اندیشه اسلامی؛ تاکید گسترده بر لزوم توحید و وحدت؛ ذکر نیکی و خوبی و لزوم خوبی بعد تذکر به وحدت و یگانگی	تمام کتاب قرآن کریم؛ ۶۰ آیه در مورد کلمه واحد؛ قرآن کریم؛ بقره ۲ -آیه ۱۳۳ و آیه ۱۶۳ و آیه ۲۱۳: وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إَلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ (۱۳۲) أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاء إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُواْ نَعْبُدُ إِلَهَکَ وَإِلَهَ آبَائِکَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (۱۳۳) وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لاَ إِلَهَ إِلاَ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (۱۶۳) كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً ... (۲۱۳)/ النّسَاء ۴ -آیه ۱ و -آیه ۳ و آیه ۱۱ و آیه ۱۲ و آیه ۱۷۱: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ... (۱)... إِنَّمَا اللّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ... (۱۷۱)/ المائدة۵ -آیه ۴۸ و آیه ۷۳: ... وَلَوْ شَاء اللّهُ

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	کردگار؛ تذکر بر یکسان بودن نوع آفرینش و خلقت و نظام وحدت بشری؛ توحید همواره مرکزیتی دارد که از آن منبعث شده و به آن وابسته است؛ برخی نشانه های وحدت عبارتند از: هماهنگی اجزا، تناسب، توازن، تحول و سیر تدریجی، تکراری موزون در قرارگیری با مرکز نیروی قدرتمند؛ توحید همراه مرکزیت و فضایی دعوت کننده و دعوتگر است (دوری از نظام شرک و دعوت به گرایش حق)	لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ آتَاكُم... (۴۸)...وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ إِلَهٌ وَاحِدٌ... (۷۳)/ الأنعام۶ -آیه ۱۹ و آیه ۹۸ : ... قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ... (۱۹) وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ... (۹۸)/ الأعراف۷ -آیه ۱۸۹: هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ... (۱۸۹)/ التَّوْبَة ۹ -آیه ۳۱ : ... إِلاَ لِيَعْبُدُواْ إِلَهًا وَاحِدًا لاَ إِلَهَ إِلاَ هُوَ سُبْحَانَهُ... (۳۱)؛ یونس ۱۰ -آیه ۱۹: وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلاَ أُمَّةً وَاحِدَةً... (۱۹)؛ هود ۱۱ -آیه ۱۱۸؛ یوسف ۱۲ –آیه ۳۱ و آیه ۳۹ و آیه ۶۷؛ الرعد ۱۳ -آیه ۴ و آیه ۱۶؛ إبراهیم۱۴ -آیه ۴۸ و آیه ۵۲؛ النحل ۱۶ - آیه ۹۳ و آیه ۲۲ و آیه ۵۱؛ الکهف ۱۸ -آیه ۱۱۰؛ الأنبیاء ۲۱ -آیه ۹۲ و آیه ۱۰۸؛ الحج ۲۲ -آیه ۳۴ : ... فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ... (۳۴)؛ المؤمنون ۲۳ آیه ۵۲: وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (۵۲)؛ الفرقان ۲۵ -آیه ۳۲: ... جُمْلَةً وَاحِدَةً... (۳۲)
تناسب و توازن	هندسه دقیق و منظم هستی؛ هر چیز به اندازه و نسبت مشخص؛ ارتباط خلق و قدر و زیبایی؛ دو صفت خلق: قدر (تناسب) و حسن(زیبایی)؛ حسن خلق و قدر خلق؛ هندسه و مرزبندی مشخص؛ اجزا دارای سازش و هماهنگی؛ پیروی از قانون تناسب در حجم ها و فاصله ها؛ هدایت متوازن و متناسب؛ توجه به ابعاد مادی و معنوی حیات انسان	إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بَقدَرٍ؛ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ؛ قَدْ جَعَل اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءقدْرًا؛ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْ فَقدَّرَهُ تْقدِيراً؛ الَّذِي خَلق فسَوَّى وَالَّذِي قدَّرَ فهَدَى همان که آفرید و هماهنگی بخشید (۲) و آنکه اندازه‌گیری کرد و راه نمود (۳)؛ وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ن مِنْ شَيْءٍ إِلا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلا بِقدَرٍ مَعْلوم؛ قمر ۵۴، آیه ۴۹؛ رعد ۱۳، آیه ۸؛ طلاق ۶۵ ، آیه ۳؛ فرقان ۲۵، آیه ۲؛ اعلی ۸۷ آیات ۲و۳؛ سجده ۳۲ بخشی از آیه ۷: الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ
چینش منظم	چیده شدن با نظم و ترتیب نشانه زیبایی؛ تنظیم بر فراز هم قرار گرفتن؛ چینش منظم ساختمان های بر فراز هم؛ چینش نظام‌دار؛ آسمانهای منطبق بر هم؛ به صورت ردیفی کنار هم؛ منطبق بر هم؛ خوشه های درخت خرما و موز روی هم چیده شده؛ نمونه زیبایی طبیعت	سوره طور ۵۲ آیه ۲۰: مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ بر تختهایی ردیف هم تکیه زده‌اند و حوران درشت‌چشم را همسر آنان گردانده‌ایم؛ غاشیه۸۸، آیه ۱۵: وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ و بالشهایی پهلوی هم [چیده]؛ زمر۳۹ آیه۲۰: لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ؛ نوح۷۱، آیه۱۵: أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا؛ ق۵۰، آیه۱۰: وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ؛ واقعه۵۶، آیه ۲۹: وَ طَلْحٍ مَنْضُودٍ
تنوع و تضاد	انواع مختلف از جماد و نبات و حیوان و انسان؛ گونه های بسیار و متکثر؛ تفاوت گونه ها؛ همه در عین وحدت یکپارچه؛ هر موجود در جای خود نقشی را در این مجموعه ایفا می کند؛ زمین و آسمان؛ شب و روز؛ کوه و دشت؛ سپیدی و سیاهی	وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الأَرْضَ وَجَعَل فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَل فِيهَازَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْل النَّهَارَ إِنَّ فِي ذلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون فِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيل صِنْوَا ن وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّل بَعْضَهَا عَلى بَعْضٍفِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُون؛ رعد۱۳، آیات ۳و۴؛ نازعات ۷۹آیه۲۹: وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (۲۹) و شبش را تیره و روزش را آشکار گردانید
گوناگونی رنگ ها	توجه به زیبایی شناسی رنگ؛ رنگ سبز؛ رنگ بهشتی؛ سبز نشانگر نعمت و خرمی؛ رنگ زرد رنگی شادی بخش؛ تنوع رنگ های آفرینش؛ اشاره به تنوع رنگ در پدیده ها؛ سوره فاطر گستره ای وسیع از تنوع	بقره ۲ آیه ۶۹: گفتند: «از پروردگارت بخواه، تا بر ما روشن کند که رنگش چگونه است؟» گفت: «وی می‌فرماید: آن ماده گاوی است زرد یک دست و خالص، که رنگش بینندگان را شاد می‌کند.»؛ نحل ۱۶ آیه ۱۳: و آنچه را در زمین به رنگهای گوناگون برای شما پدید آورد بی‌تردید، در این برای مردمی که پند می‌گیرند نشانه‌ای است؛

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	رنگها؛ سوره زمر تنوع و دگرگونی رنگ گیاهان؛ یادآوری نعمتها و زیبایی های گوناگون؛ نور؛ اندیشه و تعقل؛ رنگ و نور و آب؛ بصیرت؛ ارتباط میان سرعت و تکاپو و هیجان رنگ زرد؛ اشاره به نظام منافع رنگ برای بشر؛ ایجاد سرور و نشاط با نظام رنگ؛ رنگ سفید رنگ مظهر امید و بشارت و رحمت؛ سفیدی برای وصف نعمات بهشتی؛ بازتاب اعمال نیک و بد در رنگ سیما؛ رنگ خدایی؛ رنگ زرد ۵ بار و رنگ سفید ۱۲ بار، رنگ سیاه ۷ بار و رنگ سبز ۱۰ مورد، قرمز یکبار در قرآن کریم بکار رفته است؛ الوان در معنای نعمتهای الهی نیز ذکر شده	نحل آیه ۶۹: ...شهدی که به رنگهای گوناگون است بیرون می‌آید. در آن، برای مردم درمانی است...؛ روم ۳۰ آیه ۲۲: و از نشانه‌های او آفرینش آسمانها و زمین و اختلاف زبانهای شما و رنگهای شماست...؛ فاطر ۳۵ آیه ۲۷: آیا ندیده‌ای که خدا از آسمان، آبی فرود آورد و به آن میوه‌هایی که رنگهای آنها گوناگون است بیرون آوردیم؟ و از برخی کوه‌ها، راهها [و رگه‌ها] سپید و گلگون به رنگهای مختلف و سیاه پر رنگ [آفریدیم]. فاطر ۳۵ آیه ۲۸؛ زمر آیه ۲۱؛ مرسلات آیه ۳۳؛ نحل آیه ۵؛ اعراف آیه ۱۰۸؛ صافات آیه ۴۶ و ۴۹؛ بقره آیه ۱۸۷؛ آل عمران آیه ۱۰۶و ۱۰۷؛ بقره آیه ۱۳۸؛ روم آیه ۲۲ و ۵۱؛ حدید آیه ۲۰؛ یوسف آیه ۸۴؛ نحل آیه ۵۸؛ طه آیه ۲۲؛ شعرا آیه ۳۳؛ زخرف ۴۳ آیه ۱۷: و چون یکی از آنان را به آنچه به [خدای] رحمان نسبت می‌دهد خبر دهند چهره او سیاه می‌گردد در حالی که خشم و تاسف خود را فرو می‌خورد؛ زمر ۳۹ آیه ۶۰: و روز قیامت کسانی را که بر خدا دروغ بسته‌اند رو سیاه می‌بینی آیا جای سرکشان در جهنم نیست
پیراستگی از عیوب	سلامت از عیوب؛ کمال؛ فقدان هرگونه نقص و عیب؛ عدم یافتن کاستی و ناهمگونی در نظام هستی؛ دوری از کاستی و ناهمگونی؛ بی نقص بودن؛ پیراستگی ار کژی و ناراستی؛ پرهیز از عیب و کاستی هم در امور مادی و هم امور معنوی؛ درماندگی از یافتن عیب و خلل و نقصان در نظام آفرینش هستی؛ توجه به آسمان و زیبایی همراه با پیراستگی از عیوب و کمال؛ بازنگریستن و تدبر دوباره؛ بی‌نقص بودن و کمال و مبرا بودن از عیب های مادی و معنوی؛ پیراستگی قرآن از هر گونه کژی؛ ستایش و شکر برای دوری از عیوب؛ عیب و کاستی و کژی هم آفت زیبایی معنوی و هم مادی	ق ۵۰ آیه ۶: أَفَلَمْ يَنظُرُوا إِلَى السَّمَاء فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ: مگر به آسمان بالای سرشان ننگریسته‌اند که چگونه آن را ساخته و زینتش داده‌ایم و برای آن هیچ گونه شکافتگی نیست؛ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِن فُطُورٍ: همان که هفت آسمان را طبقه طبقه بیافرید در آفرینش آن [خدای] بخشایشگر هیچ گونه اختلاف [و تفاوتی] نمی‌بینی باز بنگر آیا خلل [و نقصانی] می‌بینی؛ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِأً وَهُوَ حَسِيرٌ: باز دوباره بنگر تا نگاهت زبون و درمانده به سویت بازگردد؛ ... لاَ شِيَةَ فِيهَا...: بی‌نقص است؛ الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا: ستایش خدایی را که این کتاب [آسمانی] را بر بنده خود فرو فرستاد و هیچ گونه کژی در آن ننهاد؛ ملک ۶۷ آیه ۳؛ ملک ۶۷ آیه ۴؛ بقره ۲–بخشی از آیه ۷۱؛ کهف ۱۸ آیه ۱؛ قرآن کریم در تمامی احوال و از همه جهات مستقیم و بدون اعوجاج است.... نه در عصر نزولش دستخوش باطل شده و نه بعد از آن (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج۱۳، ص: ۳۳۰).
اثرگذاری معنوی	تاثیر اثرگذاری معنوی قرآن؛ تاکید خداوند بر زیباترین سخن؛ لرزه افتادن پوست بدن ویافتن هدایت با زیبایی قرآن؛ تاثیر این زیبایی خدایی است؛ ایمان تحت تاثیر زیبایی قرآن؛ حقیقت و زیبایی؛ تاثیرگذاری معنوی قرآن در هدایت؛ گواه و شاهد بر حقیقت و زیبایی قرآن؛ اشک؛ تاثیرگذاری در دلها و اثرات روحی و روانی زیبایی قرآن و نرم شدن دلها و کاستن از آلام و دردها؛ اثرگذاری معنوی از سوی خداوند؛ برانگیختن عاطفه و شور درون؛ شورانگیزی	اللّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللّهِ ذَلِكَ هُدَى اللّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاء وَمَن يُضْلِلْ اللّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ: خدا زیباترین سخن را [به صورت] کتابی متشابه متضمن وعد و وعید نازل کرده است آنان که از پروردگارشان می‌هراسند پوست بدنشان از آن به لرزه می‌افتد سپس پوستشان و دلشان به یاد خدا نرم می‌گردد این است هدایت خدا هر که را بخواهد به آن راه نماید و هر که را خدا گمراه کند او را راهبری نیست/ این آیه بیان هدایت قرآن و تعریف آن نیز هست (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج۱۷، ۳۸۹)؛ وَإِذَا سَمِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُواْ مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ: چون آنچه را به سوی این

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	برای هدایت؛ زیبایی از بعدی معنوی فراتر از بعد مادی برخوردار است که درک آن نیازمند هدایت است	پیامبر نازل شده بشنوند می‌بینی بر اثر آن حقیقتی که شناخته‌اند اشک از چشمهایشان سرازیر می‌شود می‌گویند پروردگارا ما ایمان آورده‌ایم پس ما را در زمره گواهان بنویس؛ الزمر۳۹ — آیه ۲۳، المائده ۵ — آیه ۸۳
هدف مندی زیبایی شناسی	اصل هدفمندی زیبایی برای تاثیرگذاری؛ چون اساس دعوت قرآن، هدایت است؛ زیبایی شناسی قرآن نیز علاوه بر مباحث هنری و مادی، معنوی و هدفمند است؛ زیبایی قرآنی با تاکید بر هدفهای آموزشی و بیان اندرز و عقیده و اخلاق است؛ هستی، هدفمند و دارای حرکت تکاملی است. «إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ»(قرائتی، ۱۳۸۳، ج۹، ص ۴۹۱)؛ سعادت بشر بر دو رکن استوار است: معرفت و شناخت آفریدگار ... هدف‌شناسی (داورپناه، ۱۳۷۵، ج۹، ص ۵۶)؛ قرآن کریم مسأله هدفداری جهان و انسان را با تأکید و اصرار فراوان مطرح می‌سازد (جعفری، بی تا، ج۲، ص ۳۲۹)	
ساختار هندسی	نظم و پیوند میان موضوعات مختلف؛ شکل هماهنگ شده مفاهیم؛ مفاهیم قرآنی در نظامی معناشناسی قرار دارند؛ واژه علاوه بر معنای ظاهری در ترکیبی از واژه های دیگر و با ساختار هندسی آن؛ نظام ارگانیک قرآنی در مثلیت؛ ساختار نظام معنایی؛ تناسب و هماهنگی در تالیف عبارات با گزینش واژگان و آنگاه نظم و چینش آنها در نظامی ویژه در بالاترین درجه فصاحت و بلاغت؛ آهنگ و موسیقی ناشی از ساختار هندسی گزینش منظم واژگان؛ ساختار هندسی در نکته های بلاغی و سازگار با بافت محتوایی؛ آیه: «إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ» ناظر به توحید ربوبی و تنظیم هندسی تمام پدیده‌ها می‌باشد (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، مقدمه، ص ۲۰)؛ قدر خدا هندسه و ابعاد دادن به موجود و تعیین مدت بقای آنست (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ترجمه المیزان، ج۱۳، ص ۱۰۲).	
همگرایی لفظ و معنا	هماهنگی لفظ و معنا در واژه های قرآن؛ تغییر نظم با تغییر محتوا؛ آهنگ واژه های بهشتی نرم و طربناک؛ آهنگ واژه های تصویرگر جهنم خشمناک؛ آهنگ مضمون متناسب با موضوع متحول می شود؛ کلمات نرم و کلمات تند؛ تفاوت در آوا و آهنگ و تفاوت در تفاوت در معنا و مفهوم و تفاوت در ظرفیت و تفاوت در صورت؛ در سوره های دیگر قرآن هم مثل ناس، فلق، مسد، فیل، قریش، همزه و...این موضوع صدق می کند؛ واژه های ملایم و نرم با محتوای رحمت و نعمت؛ واژه های با آهنگ استوار و محکم متناسب با مسائل و مباحث عبادی و دستورات دینی و قیامت و معاد؛ واژه های با آهنگ خشن متناسب گمراهان	مثال :سوره فاتحه الکتاب: آغاز سوره ملایم و رحمت و حمد و آیات با حروف ملایم ح م ر ع ل ن:: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ(۱) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَلَمِينَ(۲) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ(۳) در بخش میانی مسایل قیامت و عبودیت و استعانت و صراط مطرح شده است.حروف هم متناسب با تناسب آهنگ مستحکم و استوار دارند: د(مشدد) ت ص ط ق: مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ(۴) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ(۵) اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ(۶)بخش سوم معرفی نوع صراط و بندگان نیکو و نمونه و خالی از خشونت لفظی: انعمت علیهم: صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِم، بخش آخر اشاره به گمراهان مورد خشم و غضب خداوند و با حروف خشن و غلیظ: غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ(۷) در سوره های دیگر هم این موضوع دیده میشود: قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ(۱) مَلِكِ النَّاسِ(۲) إِلَهِ النَّاسِ(۳) مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ(۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ(۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ(۶) سورهٔ الفلق: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ(۱) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ(۲) وَ مِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ(۳) وَ مِن شَرِّ النَّفَّثَاتِ فِي الْعُقَدِ(۴) وَ مِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ(۵)
آرایش واژگانی متناسب	قراگیری واژگان متناسب با ریتم و ضرباهنگ متناسب؛ قرارگیری عناصر جایگزین هم معنا آسیب ساختاری بر متن وارد می سازد؛ جایگزین واژگان هم از بعد معنا شناسی و هم ساختاری متناسب و بهینه؛ هماهنگ سازی کلان متنی با محیط زبانی (مثال: ده فاعل جمع مونث با ده فاعل جمع مذکر در احزاب۳۳–آیه ۳۵)؛	احزاب۳۳–آیه ۳۵: إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَتِ وَ الْقَنِتِينَ وَ الْقَنِتَتِ وَ الصَّدِقِينَ وَ الصَّدِقَتِ وَ الصَّبِرِينَ وَ الصَّبِرَاتِ وَ الْخَشِعِينَ وَ الْخَشِعَتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَتِ وَ الصَّئِمِينَ وَ الصَّئِمَتِ وَ الحَفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَفِظَتِ وَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لهَم مَّغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا(۳۵)؛ مردان و زنان مسلمان، و مردان و زنان با ایمان، و مردان و زنان عبادت‌پیشه، و مردان و زنان راستگو، و مردان و زنان شکیبا، و مردان و زنان فروتن، و مردان و زنان صدقه‌دهنده، و مردان و زنان روزه‌دار، و

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	اهداف معناشناختی؛ مفاهیم زیبایی شناسی و فصاحت با بعد تربیتی؛ فضاسازی متناسب واژگان؛ معنا و ریتم و ضرباهنگ متناسب هدف	مردان و زنان پاکدامن، و مردان و زنانی که خدا را فراوان یاد می‌کنند، خدا برای آنان آمرزشی و پاداشی بزرگ فراهم ساخته است. (۳۵) اسلام در کرامت و حرمت اشخاص ... فرقی بین زن و مرد نگذاشته (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۴۷۰).
آرایش واژگانی متضاد	عناصر متضاد در سازه های قرآنی با چینش؛ مجاوری مثبت و منفی؛ تصویر منفی و تصویر مثبت (مثال کور و بینا؛ ضلمت و نور)؛ به صورت جداگانه یا بافاصله؛ تبشیر و انذار؛ اول و آخر	فاطر۳۵–آیه ۱۹و۲۰ و ۲۱ و ۲۲: وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ (۱۹) وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ (۲۰) وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ (۲۱) وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاء وَلَا الْأَمْوَاتُ...؛ واقعه ۵۶ آیه ۳: خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ: پست‌کننده [و] بالابرنده؛ واقعه ۵۶ –آیه ۴۹: قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ: بگو در حقیقت اولین و آخرین/ واقعه ۵۶ –آیه ۳۹و۴۰: ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ وَثُلَّةٌ مِّنَ الْآخِرِينَ
ساختارهای چند وجهی و چند سطحی و چند لایه قرآن	ویژگی ابتکاری در قرآن؛ ترکیب بندی با سطوحی متفاوت؛ هر یک از سطوح خود لایه ای مستقل است؛ ساختار پلکانی لایه های به هم پیوسته با مضمون ربطی؛ در مضمون ربط دهنده یکسانی مشترک بوده و با سطوحی دیگر دنبال می شوند. در سطح دوم نیز جملاتی وجود دارد که از مضمون ربطی متفاوت– ولی مرتبط با سطح اول– برخوردارند، و بلاخره سطح سوم با همان ویژگیها، این ساختار واژگانی را پایان می بخشد؛ برخی ترکیب بندی های قرآنی با ویژگیهای خاص زیبایی شناسی از سطوح مختلفی از جملات تشکیل شده اند که هر کدام لایه مستقلی هستند. این سطوح شامل جملاتی هستند که در مضمون ربط دهنده یکسانی مشترک بوده و با سطوحی دیگر دنبال می شوند؛ ساختار سلسله مراتبی سطوح؛ ساختار مرحله به مرحله در حال بیان و ارتقا سطوح بینشی همراه با مفاهیم هنری و دعوت کنندگی برای تداوم موضوع است.	**سطح اول :** وَالضُّحَى (۱) وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى (۲) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى (۳) وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى (۴) وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى (۵): سوگند به روشنایی روز (۱) سوگند به شب چون آرام گیرد (۲) [که] پروردگارت تو را وانگذاشته و دشمن نداشته است (۳) و قطعا آخرت برای تو از دنیا نیکوتر خواهد بود (۴) و بزودی پروردگارت تو را عطا خواهد داد تا خرسند گردی (۵)/ **سطح دوم:** أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى (۶) وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى (۷) وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى (۸) مگر نه تو را یتیم یافت پس پناه داد (۶) و تو را سرگشته یافت پس هدایت کرد (۷) و تو را تنگدست‌یافت و بی‌نیاز گردانید (۸)/ **سطح سوم:** فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ (۹) وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ (۱۰) وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (۱۱): و اما [تو نیز به پاس نعمت ما] یتیم را میازار (۹) و گدا را مران (۱۰) و از نعمت پروردگار خویش [با مردم] سخن گوی (۱۱) مضمون ربطی سطح اول اعلام سخنی به پیامبر و تعهد به وی، سطح دوم نیز شامل سه پرسش انکاری از او؛ آخرین سطح از سه دستورالعمل برای پیامبر تشکیل شده است. ضحی۹۳ تمام سوره که ۱۱ آیه دارد؛ ضحی ۹۳– آیه ۱ تا ۵ سطح اول؛ ضحی ۹۳– آیه ۶ تا ۸ سطح دوم؛ ضحی ۹۳– آیه ۹ تا ۱۱ سطح سوم
همانندی آغاز و پایان جملات	آغاز و پایان واژه خاص؛ ابتدا و انتها دیگر واژه ها را پوشش می دهد؛ آغاز و پایان تشابه معنایی و ماهیتی	رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا: ممتحنه۶۰– آیه ۵؛ ابراهیم (ع) و یارانش در دعای خود ندای **ربنا** را پی در پی تکرار کرده‌اند تا به این وسیله رحمت الهی را به جوش آورند(علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج۱۹، ص: ۳۹۹)
همانندی پایان و آغاز جملات	پایان و آغاز واژه خاص؛ ایجاد انسجام و هماهنگی؛ انعطاف و تمرکز بر روی واژه خاص؛ تکرار عناصر سبب انسجام ساختاری می شود	جمعه ۶۲ آیه ۵: بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ غافر ۴۰ آیه ۷۹: اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

ساختاربندی متقارن	تقارن ویژگی مهم تعدادی از سازه های قرآنی؛ قطعات موزون با ساختار متقارن؛ از لحاظ ساخت واژه و تعداد حروف متشابه؛ تقارن متوازنی واژه، صدا، کلمه و جمله؛ تقارن همراه موسیقی باطنی هدایتگر	وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ – وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ و بالشهایی پهلوی هم– و فرشهایی گسترده (۱۶)؛ وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ– وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ: و آن دو را کتاب روشن دادیم– و هر دو را به راه راست هدایت کردیم (۱۱۸)؛ غاشیه ۸۸– آیه ۱۵ و ۱۶؛ صافات ۳۷ آیه ۱۱۷ و ۱۱۸
حیات طیبه	پیمان خداوند؛ میثاق گیرنده خداوند و میثاق دهنده انسان و شاهد بر میثاق خود انسان است؛ بهره و بهای اندک دنیا؛ عالم عند الله؛ ویژگیهای حیات طیبه و عالم عند الله: زندگی حقیقی؛ جامع خیر دنیا و آخرت؛ پایداری؛ نامحدود بودن؛ کمال وجودی؛ معیار و میزان بودن؛ جایگاه کتب قدسی؛ جلوه آیات الهی؛ علم؛ نور؛ جایگاه راستی؛ عبودیت؛ کرامت؛ روزی مخصوص؛ نصرت؛ رحمت خاص؛ پاداش نیکوکاری؛ عقوبت بدکاری؛ توجه به عالم آخرت؛ سلام، سلامتی، نداشتن کاستی و بیماری؛ توجه به اهمیت زندگی نزد پروردگار؛ فانی بودن زیبایی های دنیوی و باقی بودن زیبایی های اخروی؛ پرهیز از شیطان و تباهی و فساد در سایه ایمان به خدا و توکل بر پروردگار؛ فضای معنوی و الهی رحمانی و نفی سلطه فضای شیطانی	سوره نحل۱۶ آیات ۹۵ تا ۱۰۰: وَ لَا تَشْتَرُواْ بِعَهْدِ اللّهِ ثَمَنًا قَلِيلاً إِنَّمَا عِندَ اللّهِ هُوَ خَيرٌ لَّكمُ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ(۹۵) مَا عِندَكمُ يَنفَدُ وَ مَا عِندَ اللّهِ بَاقٍ وَ لَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبرُواْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ(۹۶) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثىَ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ **حَيَوةً طَيِّبَةً** وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ(۹۷) فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ فَاسْتَعِذْ بِاللّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ(۹۸) إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلىَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ عَلىَ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ(۹۹)إِنَّمَا سُلْطَنُهُ عَلىَ الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَ الَّذِينَ هُم بِهِ مُشْرِكُونَ(۱۰۰) و پیمان خدا را به بهای ناچیزی مفروشید، زیرا آنچه نزد خداست– اگر بدانید– همان برای شما بهتر است. (۹۵) آنچه پیش شماست تمام می‌شود و آنچه پیش خداست پایدار است، و قطعاً کسانی را که شکیبایی کردند به بهتر از آنچه عمل می‌کردند، پاداش خواهیم داد. (۹۶) هر کس– از مرد یا زن– کار شایسته کند و مؤمن باشد، قطعاً او را با **زندگی پاکیزه‌ای، حیاتِ [حقیقی]** بخشیم، و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می‌دادند پاداش خواهیم داد. (۹۷) پس چون قرآن می‌خوانی از شیطانِ مطرود به خدا پناه بر، (۹۸) چرا که او را بر کسانی که ایمان آورده‌اند، و بر پروردگارشان توکل می‌کنند، تسلطی نیست. (۹۹) تسلط او فقط بر کسانی است که وی را به سرپرستی برمی‌گیرند، و بر کسانی که آنها به او [خدا] شرک می‌ورزند. (۱۰۰)
عدالت	مفاهیم قسط و عدل در کنار هم؛ شرط جامعه اسلامی؛ نام بردن از ترازو و میزان برای یادآوری اهمیت عدالت و سنجش خوبی و بدی ها؛ وجود معیار و محک؛ واژه هایی مثل مثقال و ذره نشان دهنده دقت در عدالت؛ عدم ظلم و تبعیض؛ نیکی مضاعف در برابر خوبی؛ عدل و داد و تقوی؛ تذکر دهی مداوم به آگاهی خداوند و فضای ذکر؛ عدل و داد در کنار نیایش و فضاهای توحیدی؛ ذکر مدام یاد خدا؛ رعایت عدل؛ عدل فقط عدالت قضایی و اجتماعی نیست، نقش عدل در اساس خلقت عالم و تداوم هستی کائنات است. در شهر وجود عدل توزیع متناسب و بهینه امکانات شهری و دسترسی متعادل شهروندان در عین استقرار و مکان یابی مناسب هر عنصر و فضای شهری و ارتباط منطقی و مناسب آنها با	فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ – وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ: پس هر که هموزن ذره‌ای نیکی کند آن را خواهد دید– و هر که هموزن ذره‌ای بدی کند آن را خواهد دید؛ إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا: در حقیقت‌خدا هم‌وزن ذره‌ای ستم نمی‌کند و اگر نیکی باشد دو چندانش می‌کند؛ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُونُواْ قَوَّامِينَ لِلّهِ شُهَدَاء بِالْقِسْطِ وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ : ای کسانی که ایمان آورده‌اید برای خدا به داد برخیزید به عدالت‌شهادت دهید و البته نباید دشمنی گروهی شما را بر آن دارد که عدالت نکنید عدالت کنید که آن به تقوا نزدیکتر است و از خدا پروا دارید که خدا به آنچه انجام می‌دهید آگاه است؛ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُواْ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ: بگو پروردگارم به دادگری فرمان داده است و در هر مسجدی روی خود را مستقیم [به سوی قبله] کنید و در حالی که دین خود را برای او خالص گردانیده‌اید وی را بخوانید همان گونه که شما را پدید آورد برمی‌گردید؛ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا: و ترازوهای داد را در روز رستاخیز

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	هم است؛ تعادل در نظام کل و در اجزا؛ تعادل در ارتباط متقابل با محیط؛ فضای آرامش دهنده	می‌نهیم پس هیچ کس [در] چیزی ستم نمی‌بیند؛ الزلزلۀ ۹۹- آیه۸؛ النساء ۴- آیه ۴۰؛ المائده ۵- آیه ۸/ اعراف۷ آیه ۲۹؛ انبیا ۲۱ آیه ۴؛ به درستی که خداوند دوست میدارد مردم عدالت‌پرور را (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، پاورقی ج۶ ص: ۴۹۸)
موسیقی باطنی	قرآن نه شعر است و نه نثر و نه سجع ولی دارای نوعی موسیقی است؛ عمارت ویژه ای از الفاظ با موسیقی باطنی؛ موسیقی در بطن واژه ها و متن قرآن؛ تناسب آهنگ با متن و محتوای هنری سوره ها؛ موسیقی هدایتگر و جهت دهنده	والضحی، والليل اذا سجی؛ الرحمن علی العرش الاستوی؛ آهنگ در سوره الضحی آرام و نرم است متناسب با تصویر هنری طلوع سپیده و شب آرام و رضایتمندی ولی در سوره عادیات موسیقی باطنی تند و کوبنده است که با تصویر قیامت و رستاخیز قبرها و اسبان تند شیهه زن مطابق است؛ الضحی ۹۳ -آیه ۱؛ طه ۲۰ -آیه ۵
تصویر پردازی هنری	قرآن مملو از تصاویر هنری و تصویرپردازی هنری است؛ تصویر پردازی مرگ انسان: نشان دادن آنچه پس از مرگ رخ میدهد و مشابهت عالم برزخ و خواب شب؛ تصویر پردازی نعمت های بهشتی: سایه درخت و آب جاری و روان و میوه های بهشتی با نمود زمینی و غیبی؛ تصویرپردازی روان انسان؛ تصویرپردازی نزدیکی انسان به خدا: نزدیکتر از رگ گردن؛ تصویرپردازی تجلی زشتی: غیبت به مثابه خوردن گوشت برادر مرده؛ تصویر پردازی در ترسیم عدالت: اهمیت عدالت و کاربرد کلمات مثقال و ذره بیانگر دقت در عدالت و اهمیت سنجش خوبی و بدی؛ تصویرپردازی در مفهوم امانت و سپردن امانت به انسان؛ تصویر پردازی در تعبیر تنفس: صبح پدیده ای نجومی است ولی قرآن لفظ نفس کشیدن را در مورد آن به کار برده است با تمثیلی از یک شروع زندگی و نشاط خاص؛ نمونه دیگر تصویر پردازی خاص قرآنی در ۵ آیه اول سوره مرسلات؛ خطاب به آسمان و زمین به عنوان دو موجود عاقل؛ جهنم به عنوان موجودی سیری ناپذیر تصویر میشود که گنهکاران را از دور می بیند و خشمگین می شود؛ تصویر پردازی پاسخ دادن جهنم و بهشت؛ تصویر پردازی روان آدمی و حالات روحی آدمی مثل خشم و ... که به سان آدمی آرام می گیرد و به هیجان می آید و سخن می گوید و ساکت می شوند و	زمر۳۹-آیه ۴۲: اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ: خداوند ارواح را به هنگام مرگ قبض می‌کندو ارواحی را که نمرده‌اند نیز به هنگام خواب می‌گیرد، سپیده ارواح کسانی که فرمان مرگشان را صادر کرده نگه می‌خواند; و ارواح دیگری را که باید زنده بمانند بازمی‌گرداند تا سرا معین;در این امرنشانه‌های روشنی‌بخش است برای کسانی که اندیشه نمایند؛ بقره ۲- آیه ۲۵: وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقاً قَالُواْ هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَأُتُواْ بِهِ مُتَشَابِهاً وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ: کسانی را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند مژده ده که ایشان را باغهایی خواهد بود که از زیر [درختان] آنها جویها روان است هر گاه میوه‌ای از آن روزی ایشان شود می‌گویند این همان است که پیش از این [نیز] روزی ما بوده و مانند آن [نعمتها] به ایشان داده شود و در آنجا همسرانی پاکیزه خواهند داشت و در آنجا جاودانه بمانند؛ یس ۳۶ آیه ۴۷: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَاء اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ: چون به آنان گفته شود از آنچه خدا به شما روزی داده انفاق کنید کسانی که کافر شده‌اند به آنان که ایمان آورده‌اند می‌گویند آیا کسی را بخورانیم که اگر خدا می‌خواست [خودش] وی را می‌خورانید شما جز در گمراهی آشکاری [بیش] نیستید؛ ق ۵۰-آیه ۱۶: وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ: و ما انسان را آفریده‌ایم و می‌دانیم که نفس او چه وسوسه‌ای به او می‌کند و ما از شاهرگ [او] به او نزدیکتریم)؛ حجرات ۴۹-آیه ۱۲: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (۱۲) ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری از گمانها بپرهیزید که پاره‌ای از گمانها

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۳. نشانه‌های زیبایی در قرآن کریم؛

	می آیند و می روند؛ گاه تصویرپردازی قرآن به امور معنوی، هیات مادی و جسمانی می بخشد؛ به ستاره در تصویرپردازی جان و حیات داده شده است چونان آهویی که حرکت می کند و در لانه اش آرام می گیرد. شب هم به سان شخصی است که حرکت می کند و در تاریکی پشت می کند. صبح هم مثل موجوی زنده نفس نفس می زند؛ تصویر پردازی تشبیهات و تجسمات (مثلا: اعمال کافران به سراب در بیابان: *نور آیه ۳۹* ؛ پراکنده شدن کردار کافران مثل خاکستر در طوفان: *ابراهیم آیه ۱۸* ؛ و حس عذاب به غلظت و سنگینی: *ابراهیم آیه ۱۷*)؛ تصویر پردازی عینیت بخشی(گناه به صورت بار سنگینی به عینیت در می آید: *انعام آیه ۳۱*؛ صلح و آرامش: *بقره آیه ۲۰۸*؛ عینیت حرکت یافتن و رسیدن روح به گلو: *واقعه ۸۳*)	گناه است و جاسوسی مکنید و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد از آن کراهت دارید [پس] از خدا بترسید که خدا توبه‌پذیر مهربان است (۱۲)؛ والصبح اذا تنفس/ ۵ آیه اول سوره مرسلات؛ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ: آن روز که [ما] به دوزخ می‌گوییم آیا پر شدی و می‌گوید آیا باز هم هست (۳۰)؛ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ..؛ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى...؛ أُقْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا: ...فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ – الْجَوَارِ الْكُنَّسِ– وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ– وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ؛ مرسلات۷۷– ۵ آیه اول: وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ...؛ ق ۵۰–آیه ۳۰: يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ؛ بقره ۲– آیه ۲۵۰: ... أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا ...؛ انعام ۶ آیه ۳۱: ... وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ أَلاَ سَاء مَا يَزِرُونَ... و آنان بار سنگین گناهانشان را به دوش می‌کشند چه بد است باری که می‌کشند (۳۱)/ واقعه۵۶ آیه ۸۳: فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ آنگاه که [جان شما] به گلو می‌رسد

جدول ۴. پیشنهادهایی برای نوع کاربرد واژگان زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

	مرتبه	واژه	کاربرد و مصداق در شهر و فضاهای شهری
واژه گان زیبایی در قرآن کریم	واژگان محوری زیبایی	جمال	زیبایی نظام حرکتی و سیرکولاسیون شهری با تعادل بخشی مناسب به رابطه انسان و ماشین؛ تعدل بهینه ارتباط انسان با طبیعت در فضاهای شهری؛ تعادل انسان و محیط زیست؛ گذشت در روابط شهروندی؛ رابطه مناسب ارتباطات انسانی در شهر؛ گسترش اخلاق حسنه شهروندی؛ تقویت روابط همسایگی؛ رها کردن و دوری گزیدن از عوامل زشت اخلاقی در فضاهای شهری
		حسن	طراحی فضاهای مسکونی مناسب در شهر؛ طراحی فضایی شهری که به شهروندان احساس مناسب و نیکو منتقل نماید؛ طراحی فضاهایی زیستی در شهر که به خوشحالی روحی و روانی انسان منجر گردد؛ در نظر گرفتن نیازهای روحی و مادی انسان جهت رسیدن به کمال در شهر؛ فراوانی اجناس در شهر؛ بهبود و ارتقا وضعیت اقتصادی شهری؛ کارهای نیکو در فضاهای شهری؛ پیروی از نظام توحیدی؛ وحدت در اجزا و عناصر و مدیریت شهری؛ فضاهای شاد و مفرح در شهر؛ مشارکت شهروندان در نظام مدیریت شهری در سطوح مختلف اعم از مدیریت کلان شهری تا مدیریت محلات شهر؛ تسلیم خدا و نیکو کاری در فضاهای زیستی شهری و مناسبات شهری؛ پیروی دین حق و تذکر دهی در فضاهای شهری به نظام معرفتی توحیدی
		زینت	زیباسازی فضاهای شهری؛ اهمیت به بهینه سازی روابط اجتماعی انسانی در فضاهای شهری؛ بهبود و ارتقا رابطه درونی شهروندان با خالق در فضاهای زیستی؛ بهبود حقوق انسانی اقلیتهای مذهبی و زنان و کودکان در شهر؛ اهمیت به فضاهای دانش محور و فضاهای آموزشی در شهر؛ اهمیت به بهبود اقتصاد شهری؛ ارتقا کمیت و کیفیت فضاهای تجاری در شهر؛ دوری از زیبایی های کاذبی در شهر که سبب دوری انسان از خدا می شود؛ اهمیت توسعه فضاهای پرورش روح و جسم در شهر؛ غافل نشدن از یاد خدا در فضاهای شهری؛ فضای ذکر؛ استفاده از ماده برای نشان دان معنا در شهر

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۴. پیشنهادهایی برای نوع کاربرد واژگان زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

	مرتبه دوم کاربرد	حلیه	آراستن فضاهای شهری؛ تجسم نعمتهای بهشتی در فضاهای شهری(اعم از درخت، فضای سبز، منظر شهری مناسب، شهر سالم، ایمنی و امنیت در شهر)؛ فضاهای خوشایند برای شهروندان؛ شرایط زیست مناسب برای شهروندان در فضاهای شهری
		بهجت	تداوم فضاهای سبز شهری؛ توجه به رابطه زمین و آسمان مبتنی بر زیست بوم در محیطهای شهر؛ جاری ساختن آبهای روان؛ طراحی باغهای درون و برون شهری؛ توجه به کاربرد فضای سبز و نظام مبتنی بر زیست بوم در فضاهای شهری؛ فضاهای مفرح در شهر؛ طراحی مناسب فضاهای گذران فراغت آموزنده برای شهروندان؛ طراحی فضاهای سبز و پارک؛ توجه به آسمانها و زمین و بارش باران و مجسم سازی مفاهیم زمین و آسمان و رویش باران با یک نظام خلاقانه در فضاهای زیستی؛ باغها بهجت انگیز و رویش درختان؛ طراحی کمربند سبز شهرهای جدید در بیرون و داخل شهر
		زخرف	دوری از زیباسازی های کوتاه مدت و بدون ریشه؛ پرهیز از زیباسازی فضاهای شهری برای کوتاه مدت که در دراز مدت مناسب و مفیدنیست.
		تسویل	پرهیز از زیبایی های ظاهری صرف با حذف زیبایی های معنوی در شهر؛ پرهیز از زیباسازی فضاهایی در شهر که انسان را از خدا و یاد خدا غافل می سازد
	حوزه زیبایی	حبک	تناسبات انسانی در فضاهای شهری؛ تعادل بخشی به خدمات رسانی یکسان همراه با عدالت به فضاهای شهری؛ عدالت اجتماعی؛ نظام برابری و برادری در شهر
		تبرج	فضاهای ذکر؛ فضاهای عبادی در شهر؛ فضاهای پاک؛ محیط زیست سالم در فضاهای شهری؛ پاک بودن فضاهای زیستی؛ شهر سالم؛ زدودن آلودگی ها از فضاهای زیستی؛ پاکی و پاکیزگی در شهر؛ برپاداشتن نماز در شهر/؛ دادن زکات و اطاعت از اولی الامر در حیطه های شهر و برای شهروندان
	عناصر و ویژگی های زیبایی	نور	برخورداری از نور مناسب روز در فضاهای شهری؛ امکان سازی استفاده حداکثری نور روز در فضاهای شهری؛ توجه به امکان ذخیره و استفاده از نور روز در شب؛ روشنایی در فضاهای شهری؛ کاربرد به جای شیشه در فضاهای شهری؛ توجه به وحدت در تمامی عرصه های شهری؛ توجه به فضاهای ذکر و فضاهای عبادی در سلسله مراتب فضاهای شهری؛ عدالت اقتصادی در شهر؛ عدالت اجتماعی در شهر؛ عدالت در مدیریت شهری؛ کاربرد گسترده درخت و فضای سبز در فضاهای شهری؛ بیان حلال و حرام در روابط اقتصادی در شهر
		لون	توجه به کاربرد روانشناسی مفهومی رنگ در فضاها و حوزه های زیستی شهر؛ کاربرد رنگ همراه با فضاهای سبز و گل و گیاه؛ کاربرد رنگهای خالص در سطح شهری با پرهیز از کاربرد خالص رنگ قرمز به تنهایی(رنگ قرمز در فضاهای شهری می باست با دیگر رنگها ترکیب شود و به همراه دیگر رنگها استفاده شود)؛ کابرد گسترده فضاهای سبز پکپارچه در سطوح شهری خالی از عملکرد؛ کابرد رنگ زرد برای فضاهای شهری شاد و سرور آفرین؛ کاربرد رنگ سفید برای فضاهای شهری بشارت دهنده و امید بخش و نشانگر رحمت؛ پرهیز از کاربرد گسترده رنگهای قرمز و سیاه در فضاهای شهری؛ کاربرد رنگ و نور در ارتباط با طبیعت؛ ارتباط فضاهای شهری با سبزی طبیعت و صدای آب در فضاهای شهری؛ توجه به گسترش مناسبات شهری انسانی مبتنی بر صفات عالی اخلاقی حسنه به عنوان گسترش صبغه الله در فضاهای شهری؛ سبز همراه سبزه و آب بیانگر حیات و سرزندگی و نشاط؛ ترکیب رنگهای سیاه و قرمز به همراه سفید و زرد و سبز؛ رنگ خدایی رنگ توحید و ایمان؛ رنگ خدایی همراه عبادت و ایمان؛ توجه به طراحی به جای روشنایی و تاریکی در فضاهای شهری؛ اهمیت به گسترش روابط انسانی با رنگ خدایی در شهر؛ اهمیت وحدت آفرینی در سیما و کالبد کلی شهر
		قدر	برنامه ریزی صحیح و منسجم در مدیریت زمانبندی پروژه های شهری؛ متناسب بودن فضاهای زیستی با جمعیت و کاربران شهری؛ عمل صالح در شهر؛ معین کردن منابع لازم اقتصادی شهر

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۴. پیشنهادهایی برای نوع کاربرد واژگان زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

			برای استفاده بهینه عمران و آبادانی شهری؛ جاری ساختن چشمه ها همراه توجه به آب آسمان؛ زمان مشخص و معین برای فعالیتهای شهروندی؛ کاربرد گسترده آب در فضاهای شهری؛ ارتباط با فضای باز آسمان؛ دیده شدن آسمان، کاستن از آلودگی های شهری؛ توجه به ارزشهای دید و منظر طبیعی در طرحها و برنامه های شهری؛ توجه به رابطه انسان و محیط زیست در فضاهای شهری/ ارتباط شهروندان با فضاهای محیط طبیعی نظیر کوه و رود و آسمان؛ آموزش اخلاق مناسب شهروندی؛ تنظیم اندازه مشخص متناسب نیازهای مادی و معنوی شهروندان به کاربری های شهری؛ سنجیدن توانایی ها و پتاسیل های بالفعل و بالقوه شهر و شهروندان برای میزان توسعه های شهری آینده؛ بررسی متناسب و اندازه بودن فضاهای شهری با نیازهای مادی و معنوی شهروندان با در نظر گرفتن نیازهای امروز و آینده؛ پرهیز از نظام افراط و تفریط در مدیریت شهری؛ میانه روی در نظام تصمیم گیری شهری؛ توجه به فضاهای باز و آزاد شهری؛ امکان تحقق عدالت اقتصادی برای شهروندان؛ توجه به امکان فکر در فضاهای شهری

جدول ۵. کاربرد و مصداق سامانه‌های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

سامانه های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم		
نمونه زیبایی		کاربرد و مصداق در شهر و فضاهای شهری
زیبایی انسان		توازن و تعادل در نظام شهری؛ هندسه شهری متناسب زیست انسان و نیازهای روحی روانی مادی انسانی؛ توجه به دید انسانی در شهرها؛ توجه به ابعاد حیات مادی و معنوی انسان در فضاهای زیستی شهر؛ تذکر دهی به انسان در فضاهای شهر در راستای نیل به خالق؛ هندسه فضاهای شهری مبتنی بر هندسه انسانی؛ توجه به عابر مداری در فضاهای زیستی شهری؛ تذکر دهی انسان به بعد معنوی حیات بشری همراه با بعد مادی؛ تلاش در کسب معاش آسان و طیب در شهر؛ نظام سلسله مراتبی در فضاهای شهری؛ توجه به تناسبات فضاهای شهری متناسب با زیبایی شناسی انسان محور؛ یادآوری مداوم و تذکر مداوم در فضاهای شهری در مورد خالق
زیبایی طبیعت بیش از ۷۵۰ آیه	**آسمان**	منظر و دید شهری مناسب برای رویت آسمان در فضاهای شهری ای که امکانش وجود دارد؛ تاکید بر زیبایی فضای شهری در شب و زیر نور ستارگان؛ اهمیت دید در شب شهر با معیارهای زیبایی شناسی؛ لزوم طراحی برای شب در شهر؛ لزوم دیده شدن ستارگان آسمان در شب شهرها، که خود الزام دقت در معیارهای زیست محیطی و شهر سالم زیست محیطی و حذف آلودگی های شهری را می طلبد؛ تذکر دهی در فضاهای طراحی شده برای شهر در شب در راستای هدایت و رویکرد به خالق؛ توجه به فضای بصری آسمان در شهر و فضاهای شهری؛ دانش شناخت آسمان و ستارگان در فضاهای شهری (یادگیری فضاهای شهری به صورت خودیادده به نحوی که شهروندان با عبور و مرور در فضاهای شهری با مفاهیمی از دانش آشنا شوند)؛ صحنه پردازی های هنری در فضاهای شهری مرتبط با مفهوم آسمان و زیبایی فضای آسمان و صحنه پردازی طلوع و غروب؛ تذکر در فضاهای شهری به توحید؛ در نظر گرفتن امکان استفاده از نور روز در فضاهای شهری و امکان ذخیره نور روز برای استفاده در شب؛ استفاده از تصویرپردازه های هنری در فضاسازی های شهری برای نزول آب از آسمان معرفی آن به عنوان علت زیبایی در روی زمین؛ نشانگری نمود عظمت و قدرت لایزال حق در فضاسازی های شهری نمود دهنده آسمان
	سبزه زار	توجه به زیبایی های روییدنی و نباتی در فضاهای شهری؛ اهمیت درخت و سبزه و فضای سبز در فضاهای شهری؛ برتری زیبایی طبیعی سبزه بر زیبایی مصنوع ساخت بشر؛ تلاش در رویاندن فضای سبز و گیاه در زمین های شهری خالی و جاهایی از شهر که مقدور است؛ توجه به دید و منظر فضای سبز در شهر؛ منظرآفرینی فضای سبز و سبزه زار در فضاهای شهری؛ توجه به طراحی فضاهای پستی و بلندی متشکل از سبزه زار در شهرها؛ توجه به چیدمان فضای سبز در شهر به نحوی که منظره های بیرون از بازشوها در شهر به نحوی به فضایی از سبزه زار دید و منظر داشته باشد؛ توجه به حضور آب در فضاهای شهری و در فضاهای سبز شهری؛ چیدمان فضای سبز شهری همراه با حضور آب و پستی و بلندی سبب زیبایی فضای

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۵. کاربرد و مصداق سامانه‌های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

		شهری است؛ توجه به قرار گیری عناصر متضاد بلندی و پستی زمین در کنار سبزه زار و آب؛ چیدمان فضاهای سبز روی هم در فضاهای شهری؛ استفاده از درخت به عنوان نشانه شهری؛ کاشت درخت در مسیرهای عبوری و گذرهای شهری؛ منظره پردازی نزول آب از آسمان در فضاهای شهری؛ تراکمهای پردرخت در فضاهای ممکن شهری؛ استفاده و کاشت درختان بلند قامت در شهر به عنوان علامت
	زیبایی جانداران	توجه به توسعه همه جانبه در شهر با در نظر گرفتن رابطه انسان با محیط اطراف اعم از حیوان و نبات و جماد؛ اهمیت تلاش و کوشش و حرکت در فضای شهری و مخالفت با رکود و خمود جامعه شهری؛ برتری حرکت دسته جمعی و نظام امت در برابر نظام فردی و تک روی در شهر
زیبایی های معنوی و اخلاقی	**ایمان**	دعوت به ایمان در فضاسازی های شهری؛ فضای تذکر و دعوت به خالق در شهر؛ دوری از فضاسازی های دورکننده از حق در شهر
	گفتار و کردار و سخن زیبا	سعی در گفتار به شیوه احسن و بهترین نحو در فضاهای شهری؛ مدیریت شهری در راستای اخلاق کریمه و حسنه شهروندان در شهر؛ دعوت به زیبایی در گفتار و کردار در فضاهای شهری؛ بهره گیری از کلمات موزون در فضاهای شهری؛ ترک سخن زشت در سطوح شهری
	رفتار خوب با والدین	سفارش به حسن سلوک در فضای خانواده به عنوان بنیادی ترین و اولین اجتماع تشکیل دهنده پیکره شهری و تداوم رفتار خوب در سطوح دیگر سلسله مراتب شهری از خانه به کوچه و محله و همسایگی ها و شهر؛ گسترش فضای معنوی در شهر
	صبر	صبر بر مشکلات حاصله از عمران و آبادانی در فضاهای شهری؛ صبر در برخورد با شهروندان در سطوح مختلف شهری و فضاهای شهری؛ آموزش صبر در فضاهای آموزشی به شهروندان جهت حسن سلوک مراودات اجتماعی شهری؛ تذکر به خواستن صبر از خدا در فضاهای شهری وتجسم زیبا دانستن صبر در فضاهای شهری
	گذشت	آموزش فرهنگ گذشت در سطح شهری به شهروندان؛ آموختن فرهنگ گذشت از سطح مختلف آموزشی تعلیم و تربیت به شهروندان در راستای افزایش حسن سلوک و رفتار بهینه شهروندان و افزایش اخلاق شهروندی؛ توجه به گذشت در قواعد زندگی شهری
	دوری گزیدن زیبا	دوری گزیدن از آلودگی های معنوی و مادی در محیط شهری؛ هجرت به محیط شهری لزوم استقامت و صبر و تداوم تلاش و کوشش در راستای بهبود حیات شهری را می طلبد؛ دوری از محیط آلوده در شهر از لحاظ مادی و معنوی و هجرت به محیط سالم مادی و معنوی در شهرها؛ تلاش در بهبود و ارتقا کیفیات و کمیات معنوی و مادی شهر
	طلاق	سعی در عدم خشونت در محیط شهری؛ صلح در فضاهای شهری؛ دوری و جدایی نیز در فضاهای شهری توام با خوشی و خرمی باید باشد به خصوص در روابط همسایگی فضاهای شهری؛ آموزش حسن رفتار شهروندی در فضاهای شهری؛ دقت به پرداختن بیشتر به زیبایی های معنوی در شهر بیشتر از زیبایی های مادی؛ پرهیز از پرداختن به زیبایی مادی بدون پرداختن به زیبایی های معنوی

به‌کاربرد بررسی نشانه‌های زیبایی در قرآن‌کریم در شهر، نظیر وحدت، تناسب و توازن، چینش منظم، تنوع و تضاد، گوناگونی رنگ ها، پیراستگی از عیوب و نیز نشانه هایی همچون اثرگذاری معنوی، هدفمندی زیبایی شناسی، ساختار هندسی، همگرایی ماده و معنا، بهره گیری از آرایش متناسب و متضاد، بهره گیری از ساختارهای چند وجهی و چند سطحی و چند لایه، همانندی آغاز و پایان، استفاده از ساختاربندی متقارن، بهره‌گیری از تصویرپردازی و نیز مفهوم حیات طیبه در متن فضاهای شهری پرداخته می‌شود. در ذکر ویژگیهای امکان سازی حصول به حیات طیبه در شهر رسیدن شهروندان به‌کمال، راستی، عبودیت، کرامت، توجه به عالم آخرت، سلام، سلامتی، نداشتن کاستی و بیماری؛ نام برده می‌شود. جدول زیر مجموع نتایجی است که با الهام از زیبایی شناسی نشانه‌های قرآنی برای کاربرد در فضاهای شهری پیشنهاد می‌گردد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

جدول ۶. کاربرد و مصداق نشانه‌های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

نشانه	کاربرد و مصداق در شهر و فضاهای شهری
خداوند سرچشمه زیبایی ها	جهان بینی توحیدی محوری در فضاسازی های شهری؛ گزینش زیبای نام های کوی ها و محلات و فضاهای شهری؛ نامهای زیبا در عرصه شهری؛ رها کردن زیبایی های غیر اصیل و گرایش به زیبایی خدایی در فضاهای شهری؛ فضاهای مانوس با فطرت اصیل آدمی
وحدت	نماد امت اسلامی؛ مفهوم امت واحد؛ وحدت فضاهای شهری؛ فضاهای شهری یکپارچه؛ رسیدن به کمال در عرصه حیات مادی و معنوی شهر و شهروندان؛ تاکید گسترده بر لزوم حفظ وحدت آحاد شهروندان شهر؛ مرکزیت در فضاهای شهری؛ هماهنگی اجزا، تناسب، توازن، تحول و سیر تدریجی، تکراری موزون در قرارگیری با مرکز نیروی قدرتمند در فضاهای شهری؛ به کارگیری عناصر وحدت بخش در فضاهای شهری؛ به کارگیری مرکزیت و فضای دعوت کننده در فضاهای شهر؛ هماهنگی فی مابین عناصر فرم و فضا در شهر؛ استفاده از الگوهای هندسی مشخص؛ استفاده از الگوهای اتصال فضاهای مختلف در شهر در خلق پیکره واحد شهری؛ سلسله مراتب بین اجزا و عناصر مختلف شهری جهت دستیابی به انتظام و وحدت بخشی در ساختار شهر و فضاهای شهری
تناسب و توازن	هندسه دقیق و منظم در فضاهای شهری؛ برقراری اندازه و نسبت مشخص زیبایی شناسی در فضاهای شهری؛ بهره گیری از تناسب در زیبایی فضاهای بصری و حجمی شهر؛ طراحی مرزبندی مشخص بین دانه های و کاربری های مختلف شهری؛ سازش و هماهنگی فضاهای شهری؛ توجه همزمان به ابعاد مادی و معنوی حیات انسان در شهر؛ در نظر گرفتن تناسب احجام و فاصله های عناصر شهری
چینش منظم	نظم و ترتیب در فضاهای شهری؛ دقت در ترتیب فضاهای شهری؛ چینش نظام دار فضاهای شهری؛ استفاده حداکثری از زیبایی های طبیعی در شهر
تنوع و تضاد	استفاده از تنوع و تضاد در فضاهای شهری؛ گونه های مختلف گیاهی متناسب اقلیم؛ استفاده از تضادهای روز و شب، سفیدی و سیاهی، زمین و آسمان، کوه و دشت؛ در طراحی فضاهای زیستی در شهر
گوناگونی رنگ ها	توجه به زیبایی شناسی رنگ در فضاهای شهری؛ استفاده از رنگ سبز ترجیحا به صورت طبیعی و بسترسازی فضاهای سبز پیوسته در شهر؛ استفاده از تنوع رنگ ها در شهر؛ استفاده از رنگ زرد برای ایجاد فضاهای شادی بخش پرهیجان در شهر؛ استفاده از نظام نور در کنار رنگ در شهر؛ ایجاد سرور و نشاط با نظام رنگ در شهر؛ مدیریت شهری در راستای ایجاد صبغه الله رنگ خدایی در تمامی صنوف و صفوف شهر و شهروندان؛ تلاش در ارتقا حسن خلق شهروندی؛ استفاده هدفمند از روانشناسی رنگ در فضاهای شهر؛ رنگ سفید مظهر امید و بشارت و رحمت؛ پرهیز از بکارگیری رنگ سیاه و قرمز خالص در فضاهای شهری
پیراستگی از عیوب	تلاش در رسیدن به کمال در حیات مادی و معنوی شهر و شهروندان؛ تلاش در راستای رسیدن به فقدان نقض و عیب در فضاهای شهری؛ تلاش در کاستن کاستی ها و ناهمگونی ها در فضاهای شهر؛ پرهیز از عیب و کاستی در امور مادی و معنوی شهر؛ تلاش در پیراستگی عیوب سیمای ظاهر و باطن شهر؛ بازنگریستن و بازنگری مجدد طرح ها و فضاهای شهری در راستای برطرف کردن مجدد عیوب و کاستی های احتمالی؛ شکر و فضای شکر گذاری در شهر و ارتقا فرهنگ شکر در نظام مدیریت شهری و شهروندی؛ پرهیز از آفات زیبایی مادی و معنوی در شهرها
اثرگذاری معنوی	تلاش در اثرگذاری معنوی فضاهای شهری بر شهروندان؛ پخش کلام خداوند با دلنشین ترین حالت در فضاهای شهری در مواقع مناسب و در زمان لازم حساب شده؛ تلاش در کاستن از دردهای معنوی شهروندان در سطوح مدیریت شهری؛ تلاش در رسیدن به جلوه های معنوی در شهر
هدفمندی زیبایی شناسی	توجه به اصل هدفمندی زیبایی برای تاثیرگذاری در فضاهای شهر؛ زیبایی فضاهای شهری علاوه بر مباحث هنری و مادی، معنوی و هدفمند باید باشد؛ زیبایی فضاهای شهری با تاکید بر هدفهای آموزشی و بیان اندرز و عقیده و اخلاق
ساختار هندسی	نظم و پیوند مناسب میان موضوعات مختلف شهری؛ شکل کالبدی هماهنگ شده فضاهای شهری با عملکرد و محیط پیرامون؛ شهر در نظام معناشناسی مشخصی قرار گیرد؛ مفاهیم و معانی در شهر علاوه بر معنای ظاهری

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۶. کاربرد و مصداق نشانه‌های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

	در ترکیبی از مفاهیم و معانی دیگر و با ساختار هندسی متناسب با محل می تواند در مضامینی مختلف به کار برده شود؛ نظام ارگانیک در ساختار گذرها و معابر منطبق بر ساخت زمین؛ ساختار نظام معنایی در فضاهای شهری؛ تناسب و هماهنگی در طرح ریزی فضاهای شهری با گزینش مناسب عناصر شهری و آنگاه نظم و چینش آنها در نظامی ویژه؛ آهنگ و موسیقی فضایی در طرح محلات و فضاهای شهری ناشی از ساختار هندسی گزینش منظم عناصر و اجزای شهری(این نکته نیازمند بحث و بررسی های جدی تر و عمیق تری است که در این رساله فقط به آن به طور مختصر اشاره گردید)؛ ساختار هندسی متناسب و سازگار با بافت محتوایی شهر؛ تسلسل معنایی در مقصودهای بین فضاها و عناصر شهری به نحوی که ساختار کلی هندسی دارای وحدت کلی در سیمای کلی و ساختار هندسی متوازن شهری باشد؛ شکل هماهنگ شده مفاهیم در فضاهای شهری؛ فضاهای شهری در نظامی معناشناسی قرار داشته باشند؛ ساختارهای هندسی به کار رفته در شهر بتوانند ترکیبی از عناصر شهری دیگر و با ساختار هندسی آن عناصر نیز به کار روند؛
همگرایی لفظ و معنا	هماهنگی فضاهای شهری با مفاهیم به کار رفته در آنها؛ تغییر نظم فضاهای شهری با تغییر محتوای آنها؛ به کار گیری طراحی فضاهای شهری متناسب عملکرد فضایی آنها؛ به کارگیری تحول فضاهای شهری متناسب مفهوم موضوعی آنها؛ تفاوت در بافت و موقعیت شهری و روابط فضایی شهری و ظرفیت های شهری و صورتهای کالبدی ظاهری فضاهای شهری متناسب ظرفیتهای بصری و عملکرد و منظر شهری و نوع و تعداد استفاده کنندگان از آنها و فرهنگ شهروندان استفاده کننده؛ فضاهای با طراحی محکم و استوار متناسب مسائل و مباحث عبادی و دینی شهر
آرایش واژگانی متناسب	قرارگیری عناصر شهری متناسب در فضاهای شهری؛ قرارگیری عناصر شهری جایگزین در فضاهای شهری باید با مطالعه ساختار متن بافت شهری صورت گیرد چون ممکن است آسیب جدی کالبدی یا معنوی بر فضای شهری وارد آورد؛ جایگزینی عناصر و اجزای شهری باید هم از لحاظ معناشناختی در شهر و هم از لحاظ ساختار و عملکرد و نیز انتخاب بهینه بهترین جایگزین صورت گیرد؛ اهداف معنایی در فضاهای شهری؛ مفاهیم زیبایی شناسی باید با بعد تربیتی درآمیخته گردد؛ فضاسازی شهری حداامکان متناسب عناصر شهری بومی در دسترس صورت گیرد؛ معنا در فضاهای شهری و فضاهای متباین و ضرباهنگ عبور سلسله مراتب در فضاهای شهری متناسب با هدف مجموعه فضای شهری باید صورت گیرد.
آرایش واژگانی متضاد	در فضاهای شهری عناصر متضاد با چینش همجواری مثبت و منفی قرار گیرد، نظیر نور و تاریکی؛ فضای ورود و خروج و به عبارتی اول و آخر فضای شهری طراحی شده باشد؛ بحث تبشیر و انذار در طراحی فضاهای شهری مد نظر قرار گیرد، به طور مثال معنا در طراحی و مصورسازی بهشت و دوزخ با تعابیر خاص خود از دیدگاههای مختلف در فضاهای شهری می تواند مورد استفاده قرار گیرد.
ساختارهای چند وجهی و چند سطحی و چند لایه قرآن	ویژگی ابتکاری ای که با الهام از فضاسازی قرآنی می تواند در فضاهای شهرهای اسلامی مورد استفاده قرار گیرد؛ ترکیب بندی فضاها و عناصر شهری با سطوحی متفاوت که هر یک از سطوح خود لایه ای مستقل می تواند باشد؛ ساختار پلکانی لایه های به هم پیوسته با مضمون ربطی وحدت بخش در فضاهای شهری؛ به عنوان مثال ممکن است فضایی شهری از چندین زیر سطح فضای شهری با عملکردهای متفاوت تشکیل شده باشد که در عنصر و مضمون ربط دهنده یکسانی از نظر فضایی مشترک بوده و با سطوح شهری دیگری در ارتباط باشند. در سطح دوم نیز در فضای شهری ممکن است عناصر شهری ای وجود داشته باشد که دارد که از مضمون ربطی متفاوت– ولی مرتبط با سطح اول– برخوردارند، و بلاخره سطح سوم با همان ویژگیها، این ساختار فضایی را تکمیل می کند(نظیر لایه هایی از کاربریهای متفاوت و شبیه هم در بازارهای سنتی که راسته ها و کاروانسراها و تیمچه ها در کنار هم عمل می نمایند)؛ برخی ترکیب بندی شهری با ویژگیهای خاص زیبایی شناسی از سطوح مختلفی از عناصر شهری می توانند تشکیل شده باشند که هر کدام لایه مستقلی هستند؛ ساختار سلسله مراتبی سطوح فضاهای شهری از نقطه نظر عملکرد یا توپوگرافی یا معابر ...؛ ساختار مرحله به مرحله فضاهای شهری می تواند در حال بیان و ارتقا سطوح بینشی شهروندان همراه با مفاهیم هنری و دعوت کنندگی برای تداوم موضوع باشد

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

ادامه جدول ۶. کاربرد و مصداق نشانه‌های زیبایی به کاررفته در متن قرآن کریم برای فضاهای شهری؛ ماخذ: نگارنده.

همانندی آغاز و پایان جملات	آغاز و پایان فضای شهری طراحی شده؛ شهر در ابتدا و انتها دارای یک نشانه طراحی شده باشد؛ طراحی ابتدا و انتهای شهر دید کلی از ماهیت مفهومی شهر را ارائه دهد؛ تشابه در معنا و مفهوم طرح ابتدا و انتها شهر یا فضای شهری
همانندی پایان و آغاز جملات	پایان و آغاز شهر یا فضای شهری یک طرح ویژه؛ هماهنگی و انسجام در تعریف کالبدی مجموعه شهری؛ تمرکز بر روی مفهومی خاص در شهر که بار هویتی خاصی برای آن شهر دارد؛ تکرار عناصر خاص در فضای پایان و آغاز سبب انسجام ساختاری می گردد
ساختاربندی متقارن	تقارن ویژگی مهم در فضاهای شهری؛ قطعات شهری با نظامی موزون وبا ساختاری متقارن؛ تقارن متوازنی از عناصر و اجزا و محلات و خدمات رسانی شهری و نظام سیرکولاسیون شهری در قطعات شهری؛ نوعی موسیقی حاصل از طراحی شهری تاریک روشنها و نظام فضایی متباین و گشودگی تنگی فضایی و نظام فضای سبز و آب و منظر در فضاهای شهری موجود باشد
حیات طیبه	تلاش در رسیدن به مفهوم حیات طیبه در فضاهای شهری؛ در فضاهای شهری تذکر بر اینکه این جهان فانی است و عالم واقعی عالم عند الله است؛ تلاش بر رسیدن به معیارهای پایداری فضاهای شهری؛ تلاش در نیل به رسیدن به کمال در فضاهای شهری؛ تلاش در رسیدن به کسب علم و دانش در شهر؛ اهمیت جایگاههای عبادی در شهر؛ توجه به نظام سلام و سلامتی و عاری بودن از بیماری و تهدید در شهر و فضاهای شهری؛ امنیت در فضاهای شهری؛ تذکر بر زیبایی های معنوی در کنار زیبایی های مادی؛ تلاش در شناخت و نفی فضاهای شیطانی و شناخت و ایجاد و خلق فضاهای رحمانی
عدالت	تلاش در رسیدن به مفهوم عدالت در فضاهای شهری؛ دست یابی به معیار هایی برای دست یابی به مفهوم عدالت در شهر؛ تلاش در راستای عدم ظلم و تبعیض در شهر و عرصه مدیریت شهری؛ تذکردهی مداوم به خداوند و فضای ذکر در شهر؛ وجود عدل توزیع متناسب و بهینه امکانات شهری و دسترسی متعادل شهروندان در عین استقرار و مکان یابی مناسب هر عنصر و فضای شهری و ارتباط منطقی و مناسب آنها با هم است؛ تعادل در نظام کل و در اجزا شهر/؛ تعادل در ارتباط متقابل با محیط
موسیقی باطنی	تلاش در یافتن و حصول به نوعی موسیقی باطنی در شهر؛ موسیقی باطنی در بطن شهر و فضاهای شهری نهفته است؛ تناسب فضای شهری با متن و بافت و محتوای مجموعه شهری؛ پس از حصول به موسیقی یاطنی فضاهای شهری می بایست تلاش صورت گیرد تا این موسیقی باطنی برای شهروندان هدایتگر باشد
تصویر پردازی هنری	تصویر پردازی های هنری در شهر و فضاهای شهری؛ تصویر پردازی های هنری از مرگ و حیات؛ تصویرپردازی هنری از بهشت و نعمتهای بهشتی در شهر و فضاهای شهری (سایه درختان، آب جاری، و ...)، تصویرپردازی در شهر برای روان شهروندان، تصویر نزدیکی انسان به خدا در شهر؛ تصویرپردازی تجلی زشتی در فضاهای شهری؛ تصویر پردازی در ترسیم عدالت؛ تصویرپردازی در مفهوم امانت و سپردن امانت به انسان؛ تصویر پردازی در پاسداشت و حفاظت از طبیعت و زمین در شهر؛ تصویر پردازی تشبیهات و تجسمات نیک و بد در فضاهای شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

نتیجه گیری و جمعبندی

تحقیق حاضر سعی در شناخت و جستجوی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی قرآن‌کریم، به عنوان منشا اندیشه اسلامی برای استفاده در شهرها و فضاهای زیستی داشته است. به کار بستن اصول تفکر زیبایی شناسی قرآنی، می تواند سبب حل معضلات شهری جهان معاصر نظیر ویرانی محیط زیست شهری و یا آلودگی های بصری و زیست محیطی فضاهای شهری و افزایش کمیت و کیفیت زیبایی شناسی فضاهای شهری در حوزه‌های مختلف زیستی، و نیز ارتقا معیارهای اخلاقی -که در شهرهای معاصر دچار بحرانهای جدی شده است- گردد. تلاش در به کارگیری مولفه‌های زیبایی شناسی اندیشه اسلامی در فضاهای شهری معاصر، به لحاظ پرداختن به معنا، در عین پرداختن به جهان ماده، در نهایت میتواند سبب ارتقاکمی-کیفی، و مادی- معنوی فضاهای شهری گردد. به دلیل اینکه اغلب مردم در شهرهای مسلمان نشین، در زندگی روزمره خود پیرو شریعت هستند؛ چنانچه ابعاد باطنی و معانی و مفاهیم زیبایی شناسی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

اندیشه اسلامی در فضاهای شهری احیا و به کار گرفته شود؛ می‌تواند به عنوان راه حلی برای بسیاری از مشکلاتی که شهرهای مسلمان نشین با آن روبرو هستند؛ از نو به کار گرفته شود. با اینکه در دنیای غرب ساختار اجتماعی و فکری جامعه و فضاهای شهری با جامعه مبتنی بر شریعت اسلامی متفاوت است؛ به دلیل یکسان بودن سرشت انسانی، و پیوند درونی اسلام و مسیحیت و یهودیت در اندیشه توحیدی، و بدلیل اینکه بحران محیط شهری جوامع مدرن نیز شدید گشته است، اصول حاصله از طراحی شهرهای اسلامی در نظر غربیان نیز که دل نگران آینده شهرهای خود هستند؛ ارزش بررسی و تامل جدی را دارد. فضاهای شهری هم از لحاظ معیارهای کالبدی مادی و کمی و هم از لحاظ معیارهای معنوی و کیفی و اخلاقی می‌توانند از معیارها و معانی و مفاهیم زیبایی شناسی متجلی در شهرهای عهد اسلامی بهره گیرند. درس آموزی از مفاهیم بنیادین زیبایی شناسی اسلامی و نیز به کارگیری مفاهیم بنیادین زیبایی شناسی اندیشه‌های اصیل اسلامی مبتنی بر قرآن کریم، جهت رسیدن به آرمانشهر اسلامی، برای شهرهای معاصر در جوامع مسلمان نشین ضروری است. مشکلاتی که جوامع غربی و شهرهای معاصر ما گریبانگیر آن است برخی از آنها به نحوه و نوع تعامل انسان با محیط پیرامون بر مبنای منطق انسان غربی و برتری ماده بر معنا بر می‌گردد. مطالعاتی از این دست که سعی در بازگشت به ریشه‌های اصیل اسلامی و تفکر بنیادی زیبایی شناسی مبتنی بر درک توامان از عالم ماده و معنا در شهرهای معاصر جوامع اسلامی دارد؛ می‌تواند به عنوان کوششی قلمداد شود که سعی دارد این بار نه از زاویه تفکرات غربی و اندیشه‌های مغرب زمینی بلکه با تفکر عصر بازگشت به خویشتن حقیقی مسلمان خویش به درک و فهم مشکلات شهرهای خود نائل شود که اگر بخشی از مشکلات شهرهای معاصر به نحوه برخورد و نگرش از نوع غربی به شهر بر می‌گردد؛ بازگشت و نگریستن دوباره از زاویه خویشتن و جستن درمان دردها در منطق فطرت انسانی اسلامی شاید بتواند درمان دردهایش باشد.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی و تداوم تحقیق:

با توجه به نتایج مستند این پژوهش، برای سایر محققان و پژوهشگران، موارد زیر برای برای پژوهش‌های آتی توصیه می‌شود:

- به کارگیری مفاهیم زیبایی شناسی قرآنی برای شهرسازی در دوران معاصر نظیر طراحی شهرهای جدید و....
- تحلیل معانی و مفاهیم زیبایی شناسی حاصله از شهرهای عهد اسلامی با نرم افزارهای شهرسازی در دوران معاصر برای مقایسه تطبیقی با معیارهای حاصیه از زیبایی شناسی برگرفته از مفاهیم قرآنی
- پیشنهاد می‌گردد از اصول حاصله از معیارهای زیبایی شناسی قرآن کریم، در طراحی‌های نمونه‌های موردی پایاننامه‌های کارشناسی ارشد طراحی شهری در مواردی چون شهرک ها، فضاهای شهری، مرکز محلات، محله‌ها و واحدهای همسایگی، بهره گرفته شود.

منابع و ماخذ

۱. قرآن کریم

۲. احمدی، بابک (۱۳۸۵) حقیقت و زیبایی، درسهای فلسفه هنر، چاپ یازدهم، نشر مرکز، تهران.

۳. اعوانی، غلامرضا (۱۳۷۵) حکمت و هنر معنوی، انتشارات گروسی، تهران.

۴. افراسیاب پور، علی اکبر (۱۳۸۰) زیبایی پرستی در عرفان اسلامی، انتشارات طهوری، تهران.

۵. المیبدی رشیدالدین، ابوالفضل (۱۳۳۹) کشف الاسرار و عده الابرار، به اهتمام علی اصغر حکمت، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

۶. الهجویری الغزنوی ابن الحسن علی بن عثمان، (بی تا)، کشف المحجوب، تصحیح ژوکوفسکی، به قلم محمد عباسی، انتشارات امیرکبیر، تهران.

۷. بقلی شیرازی، روزبهان، (۱۳۶۰) عبهرالعاشقین، بکوشش هانری کربن، محمد معین، انستیتو ایران و فرانسه، تهران.

۸. حضرت علی بن الحسین، امام چهارم علیه السلام، (۱۳۷۵) الصحیفه‌ی السجادیه‌ی، مترجم: آیتی عبد المحمد، چاپ دوم، سروش، تهران.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]

۹. جعفری، یعقوب (بی تا)،کوثر تفسیر سوره حمد تا طه، بی نا، بی جا
۱۰. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۶۹) زن در آیینه جلال و جمال، نشر فرهنگ رجا، تهران.
۱۱. خرقانی، حسن (۱۳۸۷) مفاهیم زیبایی شناختی در قرآن کریم، دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۸۰، تابستان ۸۷، ص ۱۱ الی ۴۷.
۱۲. داورپناه، ابوالفضل (۱۳۷۵) انوار العرفان فی تفسیر القرآن، چاپ اول، انتشارات صدر، تهران
۱۳. ریاضی، حشمت الله (۱۳۶۹) آیات حسن و عشق، نشر صالح، تهران.
۱۴. ستاری ساربانقلی، حسن (۱۳۸۸)، تجلی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی در شهرسازی اسلامی، رساله دکتری شهرسازی، استاد راهنما دکتر حسین ذبیحی، استاد مشاور دکتر فرح حبیب، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران.
۱۵. سیاح، احمد (۱۳۸۰) فرهنگ دانش آموز، عربی به فارسی و فارسی به عربی، انتشارات اسلام، تهران.
۱۶. طیب، سید عبدالحسین (۱۳۷۸) اطیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، انتشارات اسلام، تهران.
۱۷. علامه طباطبایی، (۱۳۷۴) ترجمه تفسیر المیزان. ترجمه موسوی همدانی سید محمد باقر، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم، قم.
۱۸. قرائتی، محسن (۱۳۸۳) تفسیر نور، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن، تهران
۱۹. قمی، حاج شیخ عباس (۱۳۶۵) مفاتیح الجنان نشر اسلامی، تهران.
۲۰. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۴۰۳ ق) بحار الأنوار (ط - بیروت)، ناشر: دار إحیاء التراث العربی، بیروت
۲۱. مطهری، مرتضی (۱۳۸۵) فلسفه اخلاق، ناشر انتشارات صدرا، تهران.
۲۲. میرزایی، علی اکبر (۱۳۸۷) نهج الفصاحه-کلمات قصار حضرت رسول اعظم (ص)، انتشارات صالحان، چاپ اول، قم.
۲۳. هاسپرز، جان و اسکراتن راجر (۱۳۸۰) فلسفه هنر و زیبایی شناسی، ترجمه یعقوب آژند، دانشگاه تهران، تهران.
24. France, Anatole, (1924), "Life and letters", Newyork, 1914-24, Vol ii
McGann, Jerome (2004),"Beauty"; the Real, and the wiling Assumption of disbelief, Journal of critical Inquiry, pp. 717-738

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-02]